

U
vakblad voor
informatieprofessionals

Solid

De toekomst van het web

**Is ons vak
future proof?**

Onderzoek naar
innovatiekracht

Boekenpiraterij

Even een kopietje maken

Met slagroom, graag!

Deze 6 informatieprofessionals
hebben een bijbaan

2019 | 06

**TOENEMENDE DRUKTE
IN DE
(UNIVERSITEITS)BIEB**

**HOE
MANAGE
JE DE
CROWD?**

COLOFON

IP is samen met Informatie-Professional.nl het onafhankelijke platform voor de informatiespecialist van vandaag en morgen. De lezers werken in de informatie-, bibliotheek-, archief- en erfgoedwereld.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (23ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18
2772 TR Voorburg
tel. 06-44 09 19 85
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-44 09 19 85,
e-mail redactie@informatie-
professional.nl.

redactie

Maarten Brinkerink, Wilbert
Helmus, Frank Huysmans, Dafne
Jansen, Vincent M.A. Janssen,
Evelien de Jonge, Stefan Jongen,
Leen Liefsoens, Ronald de Nijs
(eindredacteur), Matthijs van
Otegem, Mirjam Raaphorst,
Vincent Robijn, Eric Sieverts,
Sjors de Valk en Daniël de Vette.

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcmail.nl,
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl.

medewerkers
aan dit nummer

Peter Becker, Conny van Bezu,
Geert-Jan van Bussel, Rob
Feenstra, Jos van Helvoort,
Marianne Hermans, Marja Kingma,
Rob Klaverstijn, Michiel Nijhoff,
Marjolein Oomes, Marcel Ras,
Jacqueline Roelofs, Eric de Ruijter,
Sylvia Moes en Raymond Snijders.

abonnementen

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
InformatieProfessional.nl.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren
in blad of op de site:
Rajin Roopram, e-mail
rajin.roopram@kbenp.nl,
tel. 06-15201724.

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

INHOUD

08

Digitale archivering

Op 18 september houdt Michelle Caswell een keynote op het digitale duurzaamheidscongres iPRES 2019 in Amsterdam. Ze heeft een uitgesproken visie op archivering in het digitale tijdperk.

Marcel Ras

10

De zichtbare archivaris

Henrik Lillin en Hilde Jansma zijn gekozen tot Jonge Archivaris van het Jaar. Hoe zien zij de toekomst van hun vakgebied?

14

Bye-bye IDM

Deze zomer werden de allerlaatste diploma's voor de opleiding IDM uitgereikt. Vier oud-studenten blikken terug.

16

Bachelor Digital Society

Bij de Universiteit Maastricht start de bachelor *Digital Society*. Afgestudeerden kunnen straks terecht bij onder andere bibliotheken, archieven en musea, zegt coördinator Sally Wyatt.

Vincent M.A. Janssen

18

Crowdmanagement

Vooral in tentamentijd puilen de (universiteits)bibliotheken uit. Hoe manage je de crowd? Tijdens een themamiddag over dit onderwerp kwamen verschillende oplossingen aan bod.

Conny van Bezu

RUBRIEKEN

04

Foto
van de maand
Chanelbieb

06

Q&A
Karlijn
van der Lelij

06

IP Lingo
Privacykramp

24 Innovatie

Op verzoek van GO Fonds is onderzoek gedaan naar innovaties die in archieven en bibliotheken hebben plaatsgevonden. Een verslag plus vier reacties.

Jos van Helvoort en Peter Becker

31 De bijbaan

Informatieprofessional én taartenbakker – verschillende vakgenoten hebben een bijbaan. Hoe makkelijk of moeilijk is het om twee functies te combineren?

Mirjam Raaphorst

IDEALE PLAATJE

Dertig jaar geleden zag het wereldwijde web het levenslicht. Volgens grondlegger Tim Berners-Lee moest het een vrije, open en creatieve ruimte worden voor iedereen. Maar door monopolisten als Facebook en Google zijn er in dit ideale plaatje flinke barsten gekomen. Reden voor een revolutie. Welke dat is, onthult Sjors de Valk. Elke medaille heeft dus een keerzijde. Waar het kopiëren en delen van papieren boeken nog altijd veel tijd vraagt, is het bij ebooks een fluitje van een cent. Het einde van boekenpiraterij is dus voorlopig nog niet in zicht, schrijft Raymond Snijders in zijn artikel.

Dat is wel het geval bij de opleiding Informatiedienstverlening en -management; deze zomer is het doek definitief gevallen. Vier oud-studenten blikken in dit nummer terug op deze opleiding. Bij de Universiteit Maastricht start echter een nieuwe bachelor, *Digital Society*. Afgestudeerden kunnen straks terecht bij onder andere bibliotheken, archieven en musea.

Bij de Erasmus Universiteit Rotterdam start binnenkort een recordaantal van 4.250 eerstejaarsstudenten. Het wordt druk in de onderwijsbibliotheken, en niet alleen in Rotterdam. Hoe manage je al die bezoekersstromen? Allerlei tips kwamen aan bod tijdens een themamiddag over dit onderwerp. Conny van Bezu doet hiervan verslag.

Ten slotte bevat dit nummer een samenvatting van en vier reacties op een onderzoek naar innovatiekracht, in opdracht van GO Fonds uitgevoerd door Jos van Helvoort en Peter Becker. Is het archief- en bibliotheekwezen toekomstbestendig? Of is een ommekeer nodig? <

REDACTIONEEL | Leen Liefsoens

22 Solid

Censuur, monopolies en data-schandalen – het web is in gevaar, vindt zijn bedenker Tim Berners-Lee. Gebruikers moeten het heft in handen nemen. Met een revolutionair initiatief: Solid.

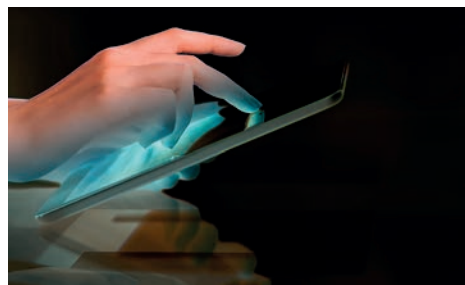
Sjors de Valk

28 Boekenpiraterij

Niet alleen ebooks maar ook papieren boeken worden al vele jaren illegaal gekopieerd. Waarom is de aanpak ervan zo lastig?

Raymond Snijders

12
Filmrecensie
American
Animals

13
Wisselcolumn
Privacy
by design

36
KB Onderzoekskroniek
Kennissagenda
Openbare
Bibliotheken

38
Buitenland
Inclusieve
bibliotheek-
wereld

39
Column
Eensgezindheid
en vertrouwens-
breuken

CHANELBIEB

Het Grand Palais in Parijs werd deze zomer tijdelijk omgetoverd tot een bibliotheek. Tijdens de Paris Haute Couture Week presenteerde modemerken Chanel hier haar najaarscollectie 2019/2020. Helaas zonder haar excentrieke *creative director*, de onlangs overleden Karl Lagerfeld. Voor de opvolger van Lagerfeld, Virginie Viard, was deze show een debuut. Haar keuze voor het boekenthema was niet willekeurig; het was een hommage aan haar voormalige baas. Lagerfeld was, net als Coco Chanel, namelijk een fervent lezer. Naar schatting bezat hij 350.000 boeken. Verder had Lagerfeld, die ook fotografeerde en tekende, een eigen imprint bij de Duitse uitgeverij Steidl, 7L genaamd. En hij bezat hij een boekwinkel in Parijs. Het decor matchte uitstekend met de nieuwe collectie. De broekpakken, kanten kragen en een veelvoud aan tweed sloten naadloos aan op het behaaglijke gevoel van een bibliotheek.

<

Beeld: Still uit de modeshow van de haute couture najaarscollectie 2019/2020 van Chanel, zie www.youtube.com/watch?v=p-tXJZnlbzo

Dit jaar zet de Koninklijke Bibliotheek influencers in om de VakantieBieb-app een boost te geven. Zes vragen aan marketeer Karlijn van der Lelij.

Met de inzet van influencers kiezen jullie voor 'invloedrijke' mensen?

'Ja! Ze kunnen ofwel bij een breed publiek bekend zijn, ofwel in een niche. Vorig jaar hebben we de VakantieBieb-app onder de aandacht gebracht via digitale advertentieschermen op de stations. Dit jaar willen we met de hulp van influencers zowel het bereik vergroten als nieuwe doelgroepen aanspreken.'

Dit is niet de eerste keer dat jullie met influencers samenwerken?

'In het verleden hebben we wel eens met hen gewerkt, maar nu zetten we er vol op in.'

Jullie hebben Kalvijn gestrikt?

'Klopt, om de jeugd te bereiken! Deze razend populaire vlogger bedient met zijn YouTube-kanal ruim 1 miljoen abonnees. Hoe je een succesvolle YouTuber wordt, belicht hij in *Van Niks Naar Clicks* – en dat is dit jaar ook een van de ruim vijftig ebooks in de VakantieBieb.'

En hoe bereiken jullie de volwassen doelgroep?

'We hebben bijvoorbeeld ook *Hoe lees ik?* in de VakantieBieb, waarin "leesambassadeur" Lidewijde Paris uitlegt hoe literatuur werkt. Zij bereikt niet alleen de lezers zelf, maar ook vakspecialisten bij bibliotheken en in het onderwijs. Met onze keuze voor de influencers willen we steeds een mooie match maken met iemand die iets met boeken en lezen doet. In dat verhaal passen ook bloggers Merel (DeGroeneMeisjes.nl) en Cynthia (Cynthia.nl).'

De eerste resultaten?

'Sommige influencers zijn net begonnen, dus het is nog te vroeg voor een echte conclusie. Maar als Kalvijn iets post, zien we direct een piek in het aantal appdownloads. Geweldig. We zetten in op 175.000 downloads en ook willen we bereiken dat er meer ebooks worden gelezen.'

Gaan jullie hiermee verder?

'We zien dit als een pilot. Zo willen we nagaan of we influencers ook voor andere promoties kunnen gaan inzetten.'

Rob Feenstra

Projectleider/consultant bij de Universitaire Bibliotheken Leiden; heeft als aandachtsgebieden bibliotheeksystemen en de digitale bibliotheek

Privacykramp

Het oudste Nederlandse geschrift waarin we *kramp* (crampe) tegenkomen dateert van 1287. Het woord *privacy* doet in de jaren veertig van de vorige eeuw zijn intrede in de Nederlandse taal. De samenstelling *privacykramp* duikt pas op in 2016. Die eerste keer ging het over big data, maar in de jaren daarna wordt het steeds gebruikt in relatie tot de AVG. Logisch, want in die periode was Nederland volledig in de ban van deze nieuwe privacywet. Organisaties stelden verwerkersovereenkomsten op, overal verschenen privacyfunctionarissen en IT-afdelingen verwijderden gevoelige, maar niet per se noodzakelijke gegevens van hun servers.

Onlangs maakte *de Volkskrant* een rondje langs verschillende instanties om te zien hoe men nu omgaat met de wet en dat gaf de auteur alle aanleiding om het begrip opnieuw van stal te halen. Veel organisaties nemen uit angst voor boetes het zekere voor het onzekere, zo blijkt uit het artikel. De overheid heeft jarenlang flink geïnvesteerd in geautomatiseerde gegevensuitwisseling tussen organisaties, maar die blijven nu vaak krampachtig op hun data zitten. Dat leidt nogal eens tot stroperigheid en inefficiëntie. Het UWV ziet zich bij het opsporen van fraudegevallen bijvoorbeeld geplaagd voor problemen omdat de Belastingdienst en gemeenten niet erg toetschietelijk zijn bij het leveren van de nodige gegevens.

De overheid probeert via de website kiezen-en-delen.nl duidelijkheid te scheppen over de mogelijkheden voor gegevensuitwisseling binnen het sociaal domein (kortweg alles wat te maken heeft met zorg en ondersteuning van mensen met een hulpvraag). Maar wie bijvoorbeeld de lijvige handreiking heeft gelezen over gegevensuitwisseling in de bemoeizorg voor zorgwekkende zorgwege- raars (ik verzin dit niet), zal niet het idee hebben dat er nu een helder licht wordt geworpen op de hier en daar toch wat onduidelijke wetgeving.

De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) heeft sinds de invoering van de AVG nog maar weinig boetes uitgedeeld. Gek genoeg is dat nu juist een reden waarom de privacykramp er bij veel instellingen is ingeschoten. Het grote grijze gebied tussen wat wel en wat niet mag zou een stuk kleiner kunnen zijn wanneer de AP vaker voor concrete situaties aangaf wat wél en wat niet mag. Aleid Wolfsen, voorzitter van de Autoriteit Persoonsgegevens, kondigde voor dit jaar serieuze handhaving aan, maar zijn organisatie is (nog) te klein om voldoende onderzoek te doen. De kansen voor *privacykramp* om Van Dale te halen groeien.

Abbeelding: pixabay / pixel2013

GO opleidingen

Cursusagenda september 2019

12/09 OPLEIDING INFORMATIESPECIALIST **GAAT ZEKER DOOR**

12/09 MAAK HET VINDBAAR **GAAT ZEKER DOOR**

13/09 LEERGANG INFORMATIEADVISEUR **GAAT ZEKER DOOR**

13/09 ADVIESVAARDIGHEDEN **GAAT ZEKER DOOR**

13/09 INTRODUCTIE KNOWLEDGE GRAPHS ***NIEUW***

19/09 INSTRUCTIEVAARDIGHEDEN

20/09 COMPETENTIEONTWIKKELING
VOOR DE PROFESSIONELE INFORMATIESPECIALIST

20/09 MARC21

23/09 CONTENT CURATOR **GAAT ZEKER DOOR**

23/09 KLANTGERICHTE INFORMATIEVAARDIGHEDEN **VOL**

25/09 INTERNET ZOEKTECHNIEKEN (ADVANCED)

26/09 DATA-ARCHITECTUUR & DATAMANAGEMENT

27/09 OFFICE365 EN SHAREPOINT: METADATABEHEER & SEARCH

03/10 AUDITING IN DE INFORMATIEDIENSTVERLENING

04/10 INTRODUCTIE SHAREPOINT

04/10 AUTEURSRECHT (BASIS) **GAAT ZEKER DOOR**

Michelle Caswell: 'Houd bij digitale archivering rekening met de stem van de onderdrukten'

Op 18 september houdt Michelle Caswell een keynote op iPRES 2019, de internationale conferentie over digitale duurzaamheid, in Amsterdam. Ze is universitair hoofddocent Archival Studies aan de Universiteit van Californië en heeft een uitgesproken visie op haar vakgebied.

Marcel Ras

Domeinmanager Digitaal
Erfgoed Houdbaar bij het
NDE en General Chair
iPRES 2019 conference

Eeuwenlang is om verkeerde redenen het verkeerde materiaal in archieven opgeslagen. De dominante canon van de archieftheorie – dus zowel het collectiebeleid als het archiefwettelijke kader – is vooral gemaakt door witte mannen die zichzelf en hun besluiten profileren als neutraal in dienst van de macht. Het is tijd om dat recht te zetten in onze digitale wereld. Bij onze besluiten over wat we zouden moeten verzamelen, digitaliseren en bewaren, zou de nadruk moeten liggen op de behoeften van onderdrukte individuen en gemeenschappen.'

Aan het woord is Michelle Caswell. Ze werkt als universitair hoofddocent Archival Studies aan de afdeling Information Studies van de Universiteit van Californië in Los Angeles (UCLA), waar ze ook een aanstelling heeft bij Asian American Studies. Ze geeft leiding aan het UCLA Community Archives Lab: 'Samen met mijn team doe ik onderzoek naar manieren waarop onafhankelijke, zogeheten "identity-based memory organizations" de geschiedenis van minderheden vastleggen en vormgeven en anderen daar toegang toe geven. De nadruk van ons onderzoek ligt op beter inzicht geven in de affectieve, politieke en artistieke impact van die organisaties.'

Ook is Michelle medeoprichter van de South Asian American Digital Archive (SAADA). Dit is een 'community-based' archief over de geschiedenis van Amerikaanse immigranten uit India, Pakistan, Bangladesh, Nepal, Sri Lanka en andere diasporagemeenschappen uit de hele wereld. Dankzij onafhankelijke inspanningen vanuit achtergestelde gemeenschappen is het mogelijk om archiefmaterialen te verzamelen, te bewaren en toegankelijk te maken die de eigen geschiedenis documenteren buiten de reguliere archiefinstellingen om.

Wat heeft u ertoe bewogen om u op dit onderwerp te richten?

'Als lid van de witte arbeidersklasse groeide ik op in het raciaal sterk verdeelde Chicago. De schoolbus bracht mij naar overwegend zwarte scholen, waar ik een fantastische politieke vorming heb gekregen. Tientallen jaren later, toen ik met mijn archiefonderzoek begon, was ik in wezen al een politiek overtuigd feministe en antiracistisch activiste. Toch zag ik mijzelf, mijn interesses en mijn moraal niet terug in het curriculum van de Master of Library & Information Science (MLIS) die ik deed. Toen ik zelf ging lesgeven, werd het steeds

'Ik probeer mijn studenten duidelijk te maken dat ze óók kritiek op archivering moeten leveren en nieuwe vormen ervan moeten bedenken'

iPRES 2019

Van 16 tot en met 20 september vindt de zestiende internationale conferentie over digitale duurzaamheid plaats in Amsterdam. Dit jaarlijks terugkerende evenement trekt professionals uit de hele wereld. iPRES wordt dit jaar georganiseerd door het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) en heeft als centrale thema 'Eye on the Horizon'.

Keynotes worden gegeven door Geert Lovink, oprichter en directeur van het Institute of Network Cultures, Bellingcat-oprichter Eliot Higgins en Michelle Caswell, universitair hoofddocent Archival Studies van de Universiteit van Californië (Los Angeles).

Vlak voordat dit nummer van IP naar de drukker ging, werd bekend dat iPRES 2019 uitverkocht is. Alle lezingen worden medio november in een digitale bundel gepubliceerd.

Portret Michelle Caswell

‘Concepten uit archiefonderzoek zoals bewijs en herkomst hebben een diepe betekenis maar zijn ook zeer omstreden, contextspecifiek en cultureel bepaald’

individueen en gemeenschappen: ontologisch (waarbij leden van gemarginaliseerde gemeenschappen bevestigd krijgen: “Ik ben hier”); epistemologisch (waarbij leden van gemarginaliseerde gemeenschappen bevestigd krijgen: “Wij waren hier”) en maatschappelijk (waarbij leden van gemarginaliseerde gemeenschappen bevestigd krijgen: “Wij horen hier”). Maar op dit punt houdt mijn sociaalwetenschappelijk brein op met werken en neemt mijn humanistisch brein het over: van onderzoek naar de huidige situatie naar kritiek daarop en naar theorievorming over hoe het zou moeten zijn.’

De laatste tijd houdt u zich vooral bezig met het bekritisieren van de dominante canon van de archieftheorie en beschrijft u de koloniale, racistische en patriarchale wortels ervan.

‘Dat klopt. Waarom zouden we deze dominantie in stand moeten houden? Maar waar we voor moeten oppassen is dat we niet het spreekwoordelijke kind met het badwater weggooien. Bekende en reeds lang gehanteerde concepten uit archiefonderzoek, zoals bewijs en herkomst, zijn van groot belang en zijn ook van toepassing op

onze huidige digitale wereld. Tegelijkertijd zijn al die concepten ook zeer omstreden, contextspecifiek en cultureel bepaald. We stellen ze al ruim tien jaar ter discussie, waardoor archiefonderzoek in mijn ogen een van de allerspannendste onderzoeksgebieden is.’

Hoe maken u en uw studenten het verschil?

‘Ik probeer de MLIS-studenten in mijn colleges duidelijk te maken dat ze niet alleen moeten leren hoe archivering werkt, maar ook dat ze er kritiek op moeten leveren en nieuwe vormen ervan moeten bedenken. Ik vind het geweldig om te zien hoe oud-studenten het vak op verschillende manieren veranderen. Ze houden zich bezig met het bevorderen en organiseren van onderzoek rondom arbeidsvraagstukken, het ontwikkelen van anti-racistische normen en het smeden van evenwichtige samenwerkingsverbanden met community-based archieven.’

Wat wilt u de bezoekers van iPRES 2019 meegeven?

‘Ik hoop dat ze bij het nemen van besluiten over digitale archivering goed rekening houden met de stem van de onderdrukten.’ <

belangrijker voor mij om de dominante canon van archiefonderzoek om te buigen, om te voorkomen dat mijn eigen studenten zich vreemd zouden voelen van het vak. Ik wilde ze het gevoel geven dat ze met hun werk voortborduren op een lange geschiedenis van diepgeworteld sociaal gerechtvaardigd activisme.’

Kunt u een voorbeeld geven van uw onderzoek?

‘Ik houd me al vijf jaar intensief bezig met “symbolische vernietiging” en hoe dat concept van toepassing is op archieven. Het begrip is afkomstig uit onderzoek naar feministische communicatie in de jaren zeventig van de vorige eeuw en heeft betrekking op de afwezigheid, ondervertegenwoordiging of verkeerde representatie van vrouwen in de mainstream media. Die symbolische vernietiging heb ik

als uitgangspunt genomen voor verschillende eigen empirische onderzoeksprojecten. Die projecten gaan over manieren waarop archieven gekleurde en LHBTQ-gemeenschappen symbolisch vernietigen. Als gevolg hiervan zetten gemarginaliseerde gemeenschappen hun eigen onafhankelijke archieven op waarmee ze op een complexe, betekenisvolle en inhoudelijke manier vorm kunnen geven aan hun aanwezigheid en zich daarop kunnen bezinnen.’

Wat heeft uw onderzoek opgeleverd?

‘Op basis van gesprekken en focusgroepen met tientallen gebruikers, oprichters en medewerkers van community-based archieven ben ik in mijn onderzoek gekomen tot een driedelige structuur voor het beoordelen van het effect van dergelijke archieven op de desbetreffende

Lezing Michelle Caswell bij de UvA

Naast haar keynote tijdens iPRES op 18 september verzorgt Michelle Caswell op 16 september een lezing bij de Universiteit van Amsterdam. De lezing start om 16.15 uur; het onderwerp en de locatie worden nog bekendgemaakt. Er is een beperkt aantal plaatsen beschikbaar. Geïnteresseerden kunnen zich vóór 9 september aanmelden via adekker@uva.nl.

De zichtbare archivaris

Tijdens de Archiefdagen in Gouda werden Henrik Lillin en Hilde Jansma gekozen tot Jonge Archivaris van het Jaar. Henrik werkt sinds 1,5 jaar als archivaris bij de Nationale Opera & Ballet in Amsterdam en won de juryprijs. Hilde Jansma kwam als stagiaire binnen bij het BHIC en is nu medewerker studiezaal. Zij kreeg de publieksprijs. Een interview.

Wat was het oordeel van de jury?

Henrik: 'Deze prijs heb ik gewonnen voor het pionierswerk binnen een vrij onbekend terrein van de Nederlandse archiefwereld: de podiumkunsten. Binnen de Nationale Opera & Ballet heb ik mijn eigen functie gecreëerd. Daar had ik inderdaad doorzettingsvermogen en overtuigingskracht voor nodig; de jury heeft dit, tot mijn grote vreugde, herkend en gewaardeerd.'

Hilde: 'Volgens de jury heb ik goed laten zien hoe het thema zichtbaarheid in mijn werkzaamheden bij het BHIC naar voren komt. Wat ze nog wel misten, was meer informatie over mijn stageonderzoek naar onze dienstverleningskwaliteit en het effect van het onderzoek op onze dienstverlening. Maar dat zie ik ook als een compliment: mijn

onderzoek heeft de jury in elk geval nieuwsgierig gemaakt...'

Het thema van de verkiezing van Jonge Archivaris van het Jaar 2019 is 'zichtbaarheid'. Hoe zichtbaar zijn de archieven waar jullie werken?

Henrik: 'Hoewel archivering in het theater altijd een kerntaak is geweest, wordt dat vaak niet als zodanig gezien. Het belangrijkste blijft uiteraard de productie van de voorstellingen, maar daar hoort óók archivering bij. Een operavoorstelling maak je in vier jaar samen met honderden mensen. Volgens mij is documentatie een verlenging van het geheugen. Daarom denk ik dat er bij ons zonder een archief geen enkele voorstelling te maken is. Want hoe zou je een werkproces van vier jaar zonder een enkel

document op het podium kunnen brengen? Hoewel bij ballet het archief "leeft" in het lichaam van de danser zelf, is ook de toegang via video's, foto's en andere documentatie essentieel, alleen al om redenen van instudering of inspiratie.'

Hilde: 'Bij het BHIC werken we op verschillende manieren aan onze zichtbaarheid, bijvoorbeeld door het actief gebruik van sociale media. Zelf werk ik in de dienstver-

lening, waarbij we niet zozeer het archief bekendheid proberen te geven, maar we helpen wel onze archiefstukken toegankelijk (en dus eigenlijk ook zichtbaar) te maken voor onze gebruikers. Als zij het in onze collectie niet kunnen vinden, dan proberen wij dat voor hen te doen én meteen te adviseren over hoe ze het in de toekomst zelf zouden kunnen vinden.'

Hoe zichtbaar moet een archivaris zelf zijn?

Henrik: '(Inmiddels emeritus) hoogleraar Archiefwetenschap Theo Thomassen leerde me ooit dat het archief "procesgebonden informatie" is. De inhoud van dit abstracte concept begreep ik pas later in het theater. Heel grof gezegd is dit de enige theorie die ik in de praktijk toepas. Als je echt begrijpt hoe belangrijk de context

'Het belangrijkste blijft uiteraard de productie van de voorstellingen, maar daar hoort óók archivering bij'

Foto: Kevin van Tuijl

Wat is de belangrijkste ontwikkeling binnen jullie vak?

Henrik: 'Ik heb diverse operahuizen in het buitenland bezocht en was verrast dat archivariissen zich daar vaak alleen bezighouden met anaaloog historisch materiaal. In Nederland is digitale archivering en het idee dat de archivaris meerdere rollen op zich kan, en vaak moet, nemen juist veel sterker ontwikkeld. Historisch materiaal is natuurlijk zeer belangrijk, maar een archivaris mag zijn ogen niet sluiten voor de razendsnelle maatschappelijke veranderingen. Hij moet in dienst staan van de organisatie op elk gebied van informatiemanagement.'

Hilde: 'De belangrijkste ontwikkeling in ons vakgebied vind ik dat we anders naar onze doelgroepen zijn gaan kijken. We hebben losgelaten dat we er alleen zijn voor een elitegroep van serieuze onderzoekers, en zijn ons ook op andere groepen zoals de amateurgenealogen gaan richten. Ons vak is daardoor zoveel mooier geworden. Nu zorgen we ervoor dat iedereen kan genieten van wat het verleden ons te bieden heeft, en we stimuleren gelijktijdig dat ons beeld van het verleden gebaseerd wordt op bewijs in plaats van assumpties. Dankzij deze ontwikkeling kunnen we – in mijn ogen – nu ook voor het grote publiek ons belang verantwoorden.'

Gaat deze verkiezing jullie mooie dingen brengen?

Henrik: 'Het leukste zou zijn als het niet alleen mij, maar ook anderen mooie dingen zou brengen. Ik zou bijvoorbeeld graag zien dat steeds meer theatergezelschappen beseffen dat ze een archivaris nodig hebben.'

Hilde: 'Het heeft me gesterkt in mijn vertrouwen dat ik goed werk aan het leveren ben in ons mooie vakgebied. Ik zie mijn toekomst in de archiefwereld met vertrouwen tegemoet.'

<

van archiefstukken is, dan begin je het pas te snappen. De archivaris moet erg zichtbaar zijn op elk terrein in de organisatie, juist omdat de samenhang binnen een theaterproductie bij ons door ruim zeshonderd mensen binnen ruim twintig afdelingen wordt gecreëerd. Ik ben hierbij betrokken als informatiespecialist, collectiebeheerder, archivaris en recordmanager. Op elk mogelijk terrein moet ik present zijn om niet alleen interne collega's, maar ook externe onderzoekers en professionals de weg te kunnen wijzen.'

Hilde: 'Tja, in de dienstverlening is zichtbaarheid een beetje dubbel. Aan de ene kant wil je dat je zichtbaar bent voor je gebruikers, zodat ze weten bij wie ze terecht kunnen. Aan de andere kant gaat het in de dienstverlening meer om de zichtbaarheid van de gebruiker:

wie is hij, wat heeft hij nodig en waar is hij precies op vastgelopen? Eigenlijk moet je dus op het juiste moment uit de spotlight kunnen stappen om ruimte te maken voor een ander.'

Waarom hebben jullie er ooit voor gekozen om archivaris te worden?

Henrik: 'Sinds mijn jeugd ben ik een theaterliefhebber. Al heel lang wist ik dat ik bij een theater wilde

'Je moet op het juiste moment uit de spotlight kunnen stappen om ruimte te maken voor een ander'

werken, maar niet als acteur, regisseur of dramaturg. Toen ik de beschrijving van de archivaris-masteropleiding aan de Universiteit van Amsterdam las, wist ik meteen dat dat heel goed bij mij zou passen. En niet veel later realiseerde ik me dat ik theaterarchivaris moest worden.'

Hilde: 'Tijdens mijn geschiedenisopleiding kwam ik in contact met het archiefwezen, en was meteen gefascineerd. Die fascinatie groeide toen ik tijdens mijn onderzoek in de Groninger Archieven merkte dat werken in een archief ook gaat over mensen helpen en het toegankelijk maken van de vele archiefschatten. Toen ik besepte dat ik liever onderzoekers wilde ondersteunen dan zelf het onderzoek vormgeven, was mijn keuze voor de archiefopleiding snel gemaakt.'

Een spectaculaire

Foto: Koos Breukel

Michiel Nijhoff

Hoofd Bibliotheek en Archief bij
het Stedelijk Museum Amsterdam

In de film *American Animals* besluiten twee studenten de afdeling Bijzondere Collecties van de Transylvania University te beroven. Een aanrader, vindt Michiel Nijhoff. *Let op, deze recensie bevat veel spoilers.*

sity in Lexington Kentucky. De film is gebaseerd op een waargebeurd verhaal en die universiteit heet ook werkelijk zo. Studenten Spencer Reinhard, gespeeld door Barry Keoghan met zijn merkwaardige scheve ogen, die zo'n meesterlijke en sinistere rol had in *The Killing of a Sacred Deer*, en Warren Lipka (Evan Peters) besluiten de afdeling Bijzondere Collecties van de bibliotheek te beroven.

Spencer heeft daar tijdens een rondleiding het prachtige boekwerk van James Audubon, *The birds of America*, gezien. Enorme banden in dubbel folio – in het Engels Double Elephant Folio, 61,5 x 48,5 cm, met 450 handgekleurde prenten, gedrukt in Londen van 1827-1838.

Amsterdam-Oost

Hun voorbereiding bestaat uit heist-movies bekijken. Geestig is dat in een scène uit *The Killing* van Stanley Kubrick, waar de boeven hun plannen zitten te bespreken, ineens ook Warren in zwartwit bij ze aan tafel zit.

Ze zoeken naar een heler en Warren reist af naar Amsterdam, uiteraard met een bezoek aan de ros-

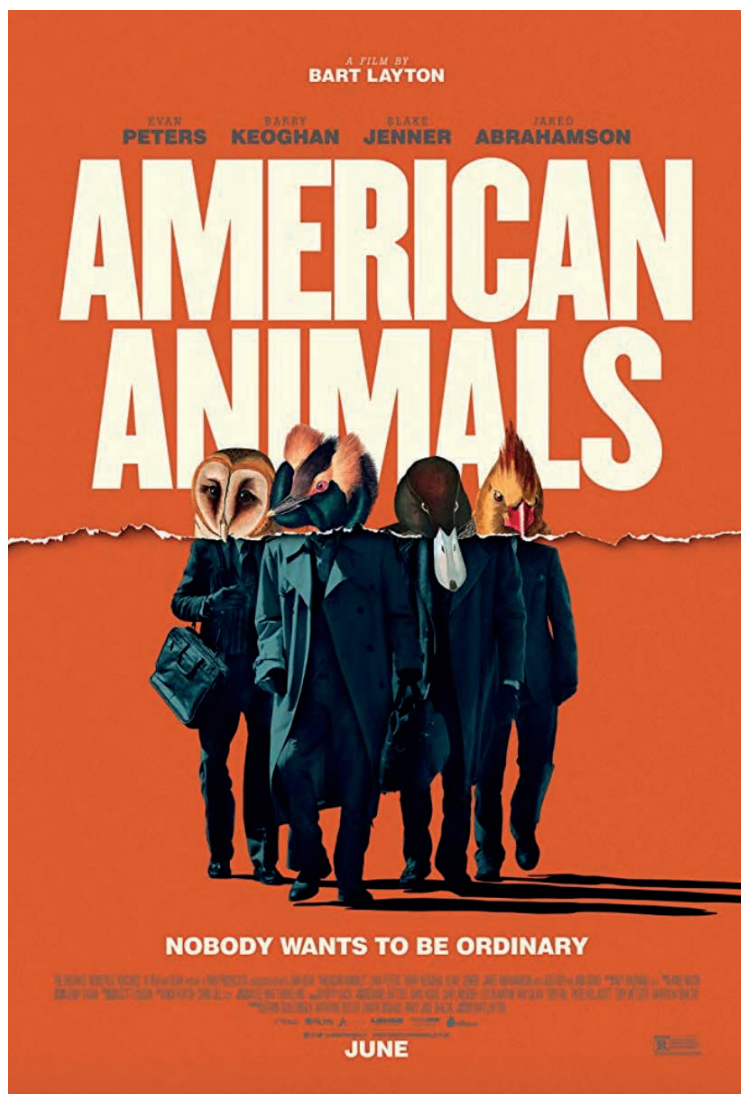
O ngeveer twintig jaar geleden maakte ik 'The librarian in the movies', een compilatie van filmfragmenten waarin het clichébeeld van de bibliothecaris in de film getoond wordt. *American Animals* (2018) zou er goed in hebben gepast. In deze film, onlangs op dvd uitgekomen, speelt de bibliotheek een rol. Ook komt een bibliothecaresse voorbij die voldoet aan het type knotje, grijs haar en bril.

Maar het is wat men een 'heist movie' noemt: een film over een spectaculaire diefstal (bijvoorbeeld uit een museum) of bankroof. Denk aan Hollywood-films als *Ocean's Eleven*, *Inside man* en *Entrapment*. Wat deze films gemeen hebben, of ze nu als komedie of als thriller bedoeld zijn, is dat er zorgvuldige voorbereidingen worden getroffen, en slimme manieren worden bedacht om ermee weg te komen. Vaak eindigen dit soort films met het alsnog verloren gaan van het geroofde.

Amateurdieven

In *American Animals* zijn de dieven amateurs. Jonge jongens die studeren aan de Transylvania Univer-

'Vaak eindigen dit soort films met het alsnog verloren gaan van het geroofde'

boekenroof

se buurt waar hij in een bruin café afspreekt met twee louche types. Inderdaad zijn er een paar scènes in Amsterdam gedraaid, de ontmoeting met de helers na de caféafpraak vindt plaats onder een van de in Nederlandse misdaadfilms verplichte viaducten van de spoorweg in Amsterdam-Oost.

Flamingo

Terug in Amerika vertelt Warren dat ze miljoenen kunnen verdienen. Ze hebben zelf een beeld van hoe de overval moet gaan: als gentleman inbrekers zijn ze cool en in een prachtige choreografie goed op elkaar ingespeeld. Spencer twijfelt nog, en rent op een gegeven moment uit een bijeenkomst weg, in het donker ziet hij dan op de weg een flamingo – net als op Audubons beroemdste prent – en besluit na dit voortekenen toch mee te doen. Ze zullen elkaar aanspreken als Mr. Pink, Mr. Green et cetera, een referentie naar *Reservoir Dogs* van Tarantino.

Taxatie

Uiteraard gaat de werkelijke roof op een klunzige manier mis. De Audubon-delen zijn véél te groot en zwaar en vallen uit hun handen, ze nemen wat andere boeken mee, drukken op het verkeerde liftknopje en worden gezien door een hele leeszaal vol studenten. Toch weten ze te ontkomen. Ze laten de boeken taxeren bij Christie's, waar men het niet vertrouwt en hen de volgende dag wil laten terugkomen. Daarbij geeft Spencer zijn mobiele telefoonnummer, maar zijn voicemail geeft zijn echte naam in plaats van de valse die hij bij het veilinghuis ge-

‘De film zit vol citaten en knipoogjes naar het cinematografisch verleden’

bruikte. Ze worden al snel, samen met twee medeplichtigen die ze gaande de film hebben aangenomen, gearresteerd.

Commentaar

Wat erg goed werkt, is het feit dat de échte daders ook in de film voorkomen. Ze becommentariëren de gespeelde actie, en gaandeweg wordt duidelijk dat er allerlei zaken niet kloppen. Heel grappig is het beeld van een ontmoeting met een mogelijke heiler: Warren Lipka vertelt in een voice-over dat hij een blauwe das droeg, of was het nu een paarse, en in de gespeelde scène zie je de kleur van de das onmiddellijk veranderen.

Ook zegt Warren dat hij misschien wel niet echt naar Amsterdam gereisd is, maar dat hij deed alsof (je ziet hem afgezet worden bij het vliegveld, en als Spencer weggereken is komt hij weer uit de vertrekhal gelopen) om de twee medestudenten die ze willen recruterende te laten zien dat het menens is.

Zeven jaar cel

De daders krijgen allemaal zeven jaar cel. In de epiloog wordt, zoals dat bij dit soort docudrama's

hoort, verteld waar ze nu terechtgekomen zijn. We horen dan ook Betty Jean Gooch, de bibliothecaresse die nog steeds op de afdeling Bijzondere Collecties aan Transylvania University werkt, en die zich nog steeds afvraagt: waarom? Volgens de daders zelf 'om iets bijzonders gedaan te hebben in je leven'. Zij is het enige echte slachtoffer, ze werd getaserd,

vastgebonden en gekneveld. De daders komen er relatief goed af. We zien in de epiloog hoe Spencer, de aankomend kunstenaar, met gekleurde papiersnippers een flamingo vormgeeft. Een aanrader deze film, zeker voor mensen die hun filmgeschiedenis kennen, want hij zit vol citaten en knipoogjes naar het cinematografisch verleden. <

'Phoenicopterus ruber, the Greater Flamingo' uit James Audubons *The birds of America*

Xin-Shi de Jong

Waarom gekozen voor IDM?

'Ik heb de opleiding gevonden via een online studiekeuzetest. Wat me aantrok was het brede vakgebied, de rol van ICT, onderzoek, informatie en communi-

catie. Door docenten is de rol van de IDM'er vaak omschreven als de schakel tussen de gebruiker en ICT. Juist die combinatie past heel goed bij mij.'

Het leukste vak?

'Content & Toegankelijkheid, een specifiek IDM-vak. Hierdoor heb ik veel basis-kennis opgedaan over het

vakgebied, gebruikte systemen, ordeningsprincipes en andere onderdelen van informatiemanagement.'

Wat vind je ervan dat de opleiding IDM is gestopt?

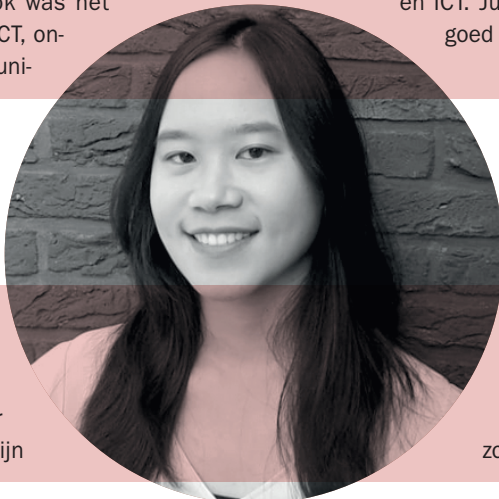
'Jammer! Ik merk wel dat er meerdere routes te volgen zijn

om in het vakgebied terecht te komen. Over een toekomstig tekort aan IDM'ers maak ik me dus geen zorgen.'

Wat doe je nu?

'Ik werk sinds november 2018 als medewerker Informatiebeheer (DIV) bij Werkorganisatie Druten-Wijchen. Ik registreer alle inkomende en uitgaande do-

cumenten en ben het aanspreekpunt voor vragen over het zaakstelsel. Een heel afwisselende functie, waarbij ik veel profijt heb van het IDM-vak Communicatie.'

Evie-Janne van Noorel

Waarom gekozen voor IDM?

'IDM heeft veel raakvlakken met ICT, maar richt zich meer op de sociale dan de technische kant ervan. Verder kun je als

informatieprofessional terecht bij de overheid, het bedrijfsleven, de culturele sector, het onderwijs – het is allemaal mogelijk!'

Het leukste vak?

'Content & Toegankelijkheid, een vak dat in bijna elk blok terugkwam. Steeds werd een ander onderwerp aan-

gesneden, zoals linked open data, big data, taxonomieën, ontologieën, non-text retrieval en kennismanagement.'

Wat vind je ervan dat de opleiding IDM is gestopt?

'Onbegrijpelijk. In elke or-

ganisatie is een informatieprofessional nodig, al wordt het – helaas – soms niet altijd zo gezien.'

Wat doe je nu?

'Na een premaster Educational Sciences begin ik in september aan de master Educational Sciences. IDM vertoont overeenkomsten met deze master. Een informatieprofessional is de *linking pin* tussen ICT en de organisatie. Het is van belang om de informatie op een juiste

en efficiënte manier over te brengen. Door IDM heb ik vanuit diverse invalshoeken naar het "fenomeen" informatie gekeken, maar ik wil mijn kennis graag uitbreiden om informatie op een goede manier op mensen over te brengen.'

Terug op

De opleiding dienstverlening (IDM) is nu echt laatste diploma's uitgereikt. Vier blikken

Behoeft aan IDM-achtige co

De opleiding IDM startte in 1996 met zes opleidingen verspreid over het land (Amsterdam, Groningen, Deventer, Den Haag, Tilburg en Maastricht). In het begin van dit decennium was er even sprake van een zevende opleiding IDM (aangeboden door de Hogeschool InHolland locatie Den Haag) maar daarna zette de terugloop van het aantal studenten gestaag door. Bij bijna alle hogescholen ging de opleiding uiteindelijk op in een opleiding Business IT, Informatiemanagement of Media en Communicatie. De Hanzehogeschool (IDM Groningen) heeft de laatste getuigschriften IDM uitgereikt op 13 december 2018,

Jos van

Hogeschoolhoofddocent bij en lid van de curriculum

kijken IDM

Informatie-
en -management
stopgezet. De
zijn deze zomer
oud-studenten
terug.

in ip'ers met competenties blijft

De Haagse Hogeschool op 10 juli jongstleden. En daarmee verdwijnt de opleiding definitief uit het CRO-HO, het centraal register voor opleidingen in het hoger onderwijs.

Dat wil natuurlijk niet zeggen dat er in het beroepenveld geen behoefte is aan professionals met IDM-achtige competenties. Juist in een *data-driven* economie zal er altijd vraag zijn naar mensen die gegevens kunnen sublimeren tot informatie, kennis en wijsheid. Studenten die zich in die richting willen ontwikkelen zijn in de toekomst echter aangewezen op een opleiding in de ICT of Creative Business (Media, Informatie en Communicatie).

Helvoort

De Haagse Hogeschool
board van HBO-ICT

Sander Dammann

Waarom gekozen voor IDM?

'Toen ik een opleiding moest kiezen, dacht ik aan de dingen die ik echt leuk vond. Ik herinnerde me een snuffelstage die ik in mijn middelbare schoolperiode bij de bibliotheek van de SER (So-

ciaal-Economische Raad) heb vervuld. Vooral het feit dat je je kennis van bijvoorbeeld ontsluitingstechnieken kan combineren met het contact met gebruikers maakt IDM zo interessant en breed.'

Het leukste vak?

'Alle vakken over het toe-

Wat vind je ervan dat de opleiding IDM is gestopt?

'Héél spijtig. Maar op zich is het stopzetten wel begrijpelijk, want IDM is geen naam waarbij

gankelijk maken van informatie voor gebruikers.'

mensen onmiddellijk een beeld hebben. Het is niet zoals bij Informatica of Communicatie bijvoorbeeld. Tegelijkertijd is er ongelooflijk veel vraag naar IDM'ers.'

Je zoekt op dit moment een baan?

'Ja, en ik merk dus dat IDM'ers erg veel gevraagd worden! Al heb ik soms wel het idee dat medewerkers worden aangenomen op IDM-achtige functies, terwijl

zij zelf geen IDM hebben gestudeerd. Verder is er ook een groot aanbod van traineeships. Ik hoop iets te vinden bij een overheids- of een culturele instelling.'

Tjitske Helmich

Waarom gekozen voor IDM?

'Computeren was mijn lievelingsbezigheid toen ik klein was. Ook was ik veel in de openbare bibliotheek te vinden. En dus ben ik op mijn 22e als infor-

matiemedewerker in de bibliotheek terechtgekomen. Omdat er voor mij weinig doorgroeimogelijkheden waren, heb ik mijn baan opgezegd en ben ik weer fulltime gaan studeren.'

Leukste vak?

'Alles! Het curriculum zat zo (goed!) in elkaar dat alle vakken op elkaar aansloten. Content & Toegankelijkheid vond ik heel leuk

en Tools (het meest technische vak) vond ik een uitdaging. Ik zou de studie zo overdoen; het was een mooie, vormende tijd.'

Wat vind je ervan dat de opleiding IDM is gestopt?

'Pijnlijk, want "we" zijn zo nodig! Er is een groot tekort aan goede informatieprofessionals en dit remt de di-

gitalisering. Het verbinden van informatie is cruciaal als we efficiënt willen inzetten op verduurzaming van het digitale (overheids-)landschap.'

Wat doe je nu?

Ik werk bij een gemeente als informatiemanager. In de

praktijk kom ik veel IDM'ers tegen. Het grappige is: je pikt ze er zo uit.'

<

'Code schrijven is net als Latijn vertalen'

Sally Wyatt

Vincent M.A. Janssen

Redacteur van IP en freelance
informatieprofessional

In een oud kanunnikenhuis nabij het centrum van Maastricht houdt professor Sally Wyatt kantoor. Klassieke ornamenten, hoge plafonds en geen airconditioning; het doet recht aan het beeld van een faculteit Cultuurwetenschappen. Dat hier de plannen voor een bachelor *Digital Society* werden gesmeed, komt als een verrassing.

Drie jaar geleden schreef de Universiteit Maastricht een *open call* uit voor een nieuw bachelorprogramma. Sally Wyatt, hoogleraar *Technology & Society Studies* bij de *Faculty of Arts and Social Sciences*, zag haar kans. 'Ons voorstel werd uitgekozen omdat we écht anders te werk willen gaan; interdisciplinair en over afdelingen heen.' Daarna ging het hard. 'In september gaan de eerste studenten van start. Nog nooit werd een nieuw bachelorprogramma zo snel goedgekeurd in Nederland,' aldus Wyatt. Ze werkt nu als coördinator van de bachelor *Digital Society* (DS).

Mediators

Wyatt is niet van plan om hardcore programmeurs af te leveren: 'Wij leiden studenten op tot mediators die tussen de techniek en de maatschappij staan. Denk aan beleidsmakers, maar ook aan medewerkers van bibliotheken, banken, zorginstellingen, archieven en musea. *Interactional experts* noemen wij ze.'

Volgens Wyatt gaan technologische ontwikkelingen als kunstmatige intelligentie sneller dan de maatschappij ze kan begrijpen. 'Van de DS-studenten wordt daarom ver-

wacht dat zij nèt genoeg weten van deze technologieën om hun maatschappelijke impact in te schatten en om te kunnen praten met technische experts.'

Samenwerking

Voorals mensen met een bèta-profiel hebben belangstelling voor de bachelor. Maar geïnteresseerden voor de geesteswetenschappelijke kant vindt Wyatt minstens zo belangrijk. Die types studenten liggen volgens haar gelukkig niet ver uit elkaar: 'Code schrijven is net als Latijn vertalen. Je kunt het allebei doen met behulp van een algoritme.'

Dat de DS-afgestudeerden interessant zullen zijn voor bibliotheken, archieven en musea blijkt ook uit het vakkenpakket. 'Studenten kunnen in het programma bijvoorbeeld kiezen voor een cursus Digitaal archiveren, een vakgebied dat er de

komende jaren heel anders gaat uitzien. We hebben namelijk een nieuw soort archivaris nodig.'

'Voor een aantal vakken zoeken we de samenwerking op met andere afdelingen binnen de universiteit. Het Institute of Data Science gaat waarschijnlijk een minor aanbieden. En samen met de universiteitsbibliotheek verzorgen we cursussen over digitale bronnen, mediageletterdheid en Wikipedia,' zegt Wyatt.

Verbazing

De professor hoopt dat door het vakkenpakket de studenten gaan lijken op bibliothecarissen: 'Ik heb bibliotheken altijd belangrijk gevonden. Onze samenleving is zodanig verzadigd met informatie dat we mensen of organisaties nodig hebben die ons helpen hierin te navigeren. Ik wil dat de studenten dit ook gaan leren.'

Als Wyatt hoort dat bibliotheken en archieven in Nederland zich zorgen maken over het verdwijnen van 'hun' opleidingen, kijkt ze verbaasd op. Dit soort onderwijs vindt ze juist 'a lot of fun'. Zelf had ze het programma *Digital Society* ook willen volgen, maar dat gaat helaas niet. Daarom heeft ze de opleiding gevuld 'met vakken die ze zelf graag zou willen doen'. <

'Dit soort onderwijs vindt ze juist a lot of fun'

Archiving by design

Archivarissen willen dat informatie van blijvende betekenis wordt bewaard in een edepotvoorziening. Dat zijn centrale hard- en softwareoplossingen die faciliteren dat informatie duurzaam kan worden bewaard en toegankelijk gehouden. Archiefdiensten (edepots) proberen overheidsorganen die zo'n voorziening moeten gebruiken, te sturen in de wijze waarop ze dat doen. Daarbij wordt het concept 'archiving by design' ingezet. Als je wilt dat al die informatie (inclusief alle bijbehorende metadata) in zo'n centrale voorziening terechtkomt, dan hoort dat in het ontwerp van de archiefomgeving te zijn gedefinieerd. In de jaren negentig was dat al het uitgangspunt: 'de archivaris [moest] vooraan in het proces staan' en betrokken zijn bij de inrichting van de archieffunctie van organisaties. Een organisatorische benadering.

Het Nationaal Archief schrijft op zijn site dat het probleem in organisaties is 'hoe het werksysteem kan voldoen aan de eisen van archivering'. Erik Saaman stelde in het vakblad *OD* dit jaar dat archiving by design dan ook betekent dat bij het ontwerpen van processystemen rekening wordt gehouden met duurzame toegankelijkheid. Ontwerpen van systemen dus. Een technische benadering.

Processystemen hoeven echter niet te voldoen aan de eisen van archivering. De organisaties die deze systemen gebruiken wel. Het probleem is niet of 'het werksysteem' voldoet aan archief-eisen, maar of de organisatie en het werkproces dat doen.

Systemen faciliteren archiefeisen. Het zijn mid-

'Een archieffunctie ontwerpen is meer dan een vergezicht ontwikkelen, een zaaksysteem kopen, dat als centrale archiveringsomgeving aanwijzen en denken dat het dan goed is'

Geert-Jan van Bussel

Ondernemer en docent-onderzoeker bij de Hogeschool van Amsterdam

delen om een doel te bereiken. Dat doel is niet 'archivering', maar procesondersteuning. Archivering ondersteunt het proces en biedt de organisatie de mogelijkheid om de effectiviteit en het afleggen van verantwoording te verbeteren. Systeemontwerp is dus belangrijk, maar het is niet voldoende.

Organisaties dienen hun archieffunctie als organisatiefunctie te ontwerpen. Dat houdt meer in dan een vergezicht ontwikkelen, een

zaaksysteem kopen, dat als centrale archiveringsomgeving aanwijzen en denken dat het dan goed is. De praktijk is weerbarstig. Er zijn processen die niet zaak-gericht zijn en die procesinformatie creëren die niet zomaar een zaaksysteem in kan. Gevolg is dat er allerlei 'informele' hard- en software-omgevingen ontstaan waarin archivering plaatsvindt. Omgevingen die niet als archiefomgevingen worden aangestuurd en waar geen archiefprocessen worden uitgevoerd. Laat staan dat er rekening wordt gehouden met duurzame toegankelijkheid!

Archiving by design betekent dat je de archieffunctie als een organisatiefunctie ontwerpt en systemen inzet die dat ontwerp realiseren. Centraal bepalen, regelen en organiseren hoe moet worden gearchiveerd en decentraal faciliteren met (misschien meerdere) systemen en (misschien meerdere) edepotvoorzieningen voor langetermijnbewaring. Waarom niet? Als een organisatie maar weet wat en hoe – en daar ook naar handelt.

Dan is uiteindelijk opname in een edepotvoorziening niet zo moeilijk. Of niet meer nodig. Maar dat is een andere vraag bij archiving by design.

<

Van boodschappen tot Share your

Voor al in tentamentijd puilen de (universiteits) bibliotheken uit. Hoe voorkom je het onterecht bezet houden van studieplekken? Hoe zorg je voor een fijne sfeer? En voor wie sluit je de poort – of mag iedereen naar binnen? Kortom: hoe manage je de crowd? Verschillende sprekers lieten hierover hun licht schijnen tijdens een themamiddag op 6 juni, georganiseerd door de KNVI-interessegroep Onderwijs & Onderzoek (O&O) en IP.

Conny van Bezu
Communicatie-
medewerker bij de
Universiteitsbibliotheek
Utrecht

'Vaak wordt al veel ergernis weggenomen als medewerkers van OBA Oosterdok bezoekers verwijzen naar stillere plekken'

Het is druk in de (universiteits)bibliotheeken in Nederland. Vooral tijdens de tentamenweken staan studenten 's ochtends vroeg al te dringen voor de poort. De meeste universiteitsbibliotheeken passen hun toegangsbeleid aan in deze periodes en bieden dan alleen toegang aan studenten en medewerkers van de eigen onderwijsinstelling.

Sluit de poort

Dit is ook het geval bij de Universiteit Maastricht, al is hier sinds begin 2019 een dergelijke maatregel het gehele jaar door van kracht. Carin Klompen, manager van de afdeling bibliotheeklocaties en -services, vertelt dat de Maastrichtse studenten klaagden over het gebrek aan studieplekken. De bibliotheek werd namelijk ook gebruikt door studenten van Zuyd Hogeschool, middelbare scholieren en studenten uit omliggende gemeentes zoals Luik. Nu mogen er per dag en per locatie nog maar twee 'externen' naar binnen tegen betaling van tien euro.

Zo'n beleid heeft nogal wat voeten in de aarde: er dienen goed werkende poortjes te komen, en interne en externe partijen zullen tijdig op de hoogte gesteld moeten worden van het voorgenomen besluit, zodat zij hun eigen achterban kunnen informeren.

Sluit de poort (soms)

Er zijn ook universiteitsbibliotheeken die een minder strikt beleid voeren: alleen toegang voor eigen studenten en medewerkers tijdens de drukke tentamenweken, ook wel XXL-weken genoemd of Super Study Weeks. De bibliotheek van de Erasmus Universiteit Rotterdam doet dit jaar voor de eerste keer een proef, andere universiteiten hanteren dit beleid al langer. Meestal tot grote tevredenheid

Productiviteit én werkplezier staan centraal bij Spaces. En dat mag best met een knipoo

van de studenten, die vaak vinden dat het rustiger studeren is in 'hun' bibliotheek – zonder 'overlast' van bezoekers van hogescholen, ROC's en het middelbaar onderwijs.

Sluit de poort niet

De bibliotheek van de TU Delft blijft tijdens de tentamenweken voor iedereen toegankelijk, ook voor bezoekers die niet verbonden zijn aan deze universiteit. Sabine Kunst, Head Open Spaces bij TU Delft Library, heeft als uitgangspunt dat iedereen welkom is. Toch is ze er gaandeweg ook achter gekomen dat te gastvrij zijn zo zijn nadelen heeft. 'We waren te ver doorgeslagen in alles maar goed vinden, zonder regels, niks verbie-

mandjes Chair

Foto: Spaces

den, als de studenten zich maar thuis voelen en kunnen doen wat ze prettig vinden.'

Maar als de poort open móét blijven?

'Iedereen mag bij ons naar binnen,' vertelt Ann Dreesen, teamleider van het team Service & Dienstverlening bij de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) op het Oosterdok. 'Dus eenieder die het Centraal Station binnenloopt, mag ook bij ons binnenlopen. Wij mogen niet werken met toegangspoortjes.' Met jaarlijks 1,5 miljoen bezoekers van allerlei pluimage is OBA Oosterdok een van de drukst bezochte culturele instellingen van Amsterdam. Dat gaat

meestal goed, maar soms botst het omdat er verschillende belangen in het spel zijn. Meer en meer activiteiten worden er in de bibliotheek georganiseerd, zoals de InburgerBar, het Mega Voorleesbed op de jeugdafdeling, een zondagochtendconcert door studenten van het Conservatorium, congressen – en dat is niet altijd naar de zin van bezoekers die in rust en stilte willen lezen. Als er veel reuring is, verwijzen medewerkers naar stillere plekken of leggen uit dat het evenement een half uurtje duurt. Vaak wordt op die manier al veel ergernis weggenomen.

Toch kan het helaas in drukke tijden wel eens uit de hand lopen. Jongeren dagen elkaar via social media uit om

rottigheid uit te halen en dat dan te filmen. Om vervolgens door de bewaking te worden buitengezet, is het toppunt van *cool*, vooral als de politie erbij gehaald moet worden. Medewerkers en bewaking hebben dan ook veel contact over wat er op de werkvloer speelt.

Verruim je openingstijden

Een andere oplossing om de drukte te verspreiden is het verruimen van de openingstijden. De meeste universiteitsbibliotheken gaan in de tentamentijd vroeger open en pas na middernacht dicht. De universiteitsbibliotheek van de Erasmus Universiteit Rotterdam overweegt zelfs het organiseren van een 24/7-week.

In Maastricht loopt op dit moment een pilot in samenwerking met The Student Hotel. Studenten die 's nachts verder willen werken, kunnen op vertoon van hun collegekaart terecht in het hotel. Ook andere universiteitsbibliotheken kijken met belangstelling naar een dergelijke vorm van samenwerking.

Verwen je bezoeker

Hospitality staat bij alle bibliotheken hoog in het vaandel. Door een fijne sfeer te creëren, wordt overlast in veel gevallen voorkomen. Zo werd er afgelopen najaar in de UB Maastricht een *well-being week* georganiseerd ter preventie van stress bij studenten. Op twee locaties werden ruimtes ingericht waar de studenten zich even konden terugtrekken. Zachte stoelen en kussens, spelletjes, muziek en rustgevende beelden op een scherm hielpen de studenten zich te ontspannen. Ook konden ze op een heel andere manier stoom afblazen: met een silent disco! 'En dans dan als medewerker vooral mee,' adviseert Carin.

'De universiteitsbibliotheek Rotterdam heeft studieplekken-stewards aangesteld, die de studenten op vrije studieplekken wijzen'

Foto: UB Maastricht

Silent disco tijdens een *well-being* week van de UB Maastricht

Studenten die bij de TU Delft Library een pauze inlassen stoppen hun spullen in een mandje en laten op de 'parkeerkaart' zien wanneer ze weer terug zijn op hun plek

Vorm multidisciplinaire teams

In Delft waren er in de universiteitsbibliotheek plekken met weinig toezicht waar bezoekers storend gedrag vertoonden. Dit speelde zich vooral af in de uit vier verdiepingen bestaande 'Kegel'. Klieren in de Kegel, aldus Sabine Kunst. Studenten klaagden dus niet alleen over te weinig studieplekken, maar ook over te veel geluidsoverlast tijdens tentamenweken. De bibliotheek koos niet voor een restrictief toegangsbeleid, maar zocht andere wegen om de problemen op te lossen. Op initiatief van Sabine werd een hospitalitygroep opgericht. Het uitgangspunt hierbij was dat de mensen die het meest last hebben van vervelend gedrag de mensen op de werkvloer zijn: de beveiligers, de publieksdienstmedewerkers, de student achter de IT-balie, de studenten die de avond- en weekenddiensten draaien. Al die groepen die onder verschillende diensten vallen, zijn gaan samenwerken in de hospitalitygroep.

Door de goede samenwerking is deze hospitalitygroep een echt team geworden, en studenten waarderen het dat ongewenst gedrag wordt aangepakt. Want, benadrukt Sabine, deze aanpak werkt alleen als je er bovenop blijft zitten, consequent blijft, goed blijft samenwerken en tussentijds evalueert.

'Met een community-manager is het bij Spaces makkelijker om iemand aan te spreken als er klachten ontstaan'

Stop het handdoekje leggen

Veel universiteitsbibliotheek hebben ermee te maken, het zogenaamde 'handdoekje leggen': bezoekers claimen een studieplek door alvast spullen neer te leggen en vervolgens urenlang te verdwijnen. Medewerkers van de Delftse hospitalitygroep pakten dit probleem samen aan. Eerst legden de medewerkers waarschuwingsbriefjes neer, daarna stopten ze de spullen op een lege studieplek in een boodschappenmandje. De volgende – en meest recente – stap is het werken met 'parkeerkaarten' (studenten kwamen zelf met een maximum tijd), zodat een student nog maar een uur van zijn werkplek weg kan.

In Rotterdam werd de campagne *Share your Chair* gelanceerd, die studenten aanspoort om de studieplekken eerlijker te delen. Met behulp van een houterijtje met een kaartje erin op iedere werkplek kan de student aangeven hoe lang hij van zijn stoel weg is – en tot die tijd mag een ander de plek gebruiken.

Creëer stille studieruimtes

Ook de OBA is zeer in trek als studieplek. Aangezien het in Amsterdam altijd wel ergens proefwerkweek of tentamentijd is, maken studenten en scholieren tijdens deze periodes veel gebruik van de dienst StudyShare. Meer

dan een bel, een klok en een afgesloten zaal is daar niet voor nodig. Drie kwartier studeren zonder afleiding van je telefoon, die vooraf vrijwillig ingeleverd kan worden. Dan een verplicht kwartier pauze, en voor in de zaal een strenge meneer of mevrouw, de Studybob. Enthousiaste reacties van de deelnemers tonen het succes van deze dienst aan.

Denk na over de inrichting van je gebouw

Stromen studenten in goede banen leiden met aangepast toegangsbeleid of hospitalityteams zijn handige instrumenten, maar ook een goede inrichting kan daarbij helpen. Ineke van der Kramer, manager Library Learning Center, kan daarvan meespreken.

Ruim tien jaar geleden ging ze aan de slag bij de universiteitsbibliotheek van de Erasmus Universiteit Rotterdam en trof daar naar eigen zeggen een 'verrommeld' gebouw aan. Iedere medewerker had een eigen werkplek, en door de toenemende behoefte aan studieplekken werden in alle hoeken en gaten wankel tafeltjes en dito stoelen bijgeplaatst. Een ingrijpende verbouwing was noodzakelijk

Een probleem: het gebouw uit 1968 is een monument en dat bracht een aantal

Foto: TU Delft Library

Foto: Roos Aldershoff

De inrichting van de vernieuwde universiteitsbibliotheek van de Erasmus Universiteit Rotterdam is toegespitst op het zo logisch mogelijk managen van de bezoekersstromen

beperkingen met zich mee. Zo mocht het niet worden uitgebreid, en betonnen elementen in het interieur moesten blijven. Door een goede samenwerking met architectenbureau Defesche van den Putte staat er nu een prachtige bibliotheek.

Student is de baas

Ineke benadrukt dat een goede voorbereiding het halve werk is. Hou er rekening mee dat de drukte door een prettige studieomgeving zal toenemen, denk van tevoren na over het scheiden van stilteplekken en groepswerkplekken, beperk het aantal medewerkersplekken (dan maar flexwerken), want hou altijd voor ogen: 'De student is de baas,' aldus Ineke.

De inrichting van de universiteitsbibliotheek van de EUR is toegespitst op het zo logisch mogelijk managen van de bezoekersstromen. Er is overzicht door meer binnenvallend licht, goede zichtlijnen, lage boekenkasten en een looproute, die door middel van vloerbedekking is aangegeven en zich zo onderscheidt van de werkplekken waar de vloer een andere kleur heeft. Dit beperkt het dwalen door het gebouw. Daarnaast heeft de bibliotheek studieplekkenstewards aangesteld, die de studenten op vrije studieplekken wijzen.

'Studenten waarderen het dat de hospitality-groep van de TU Delft Library ongewenst gedrag aanpakt'

Stel een communitymanager aan

Naast bibliotheken bieden ook commerciële partijen ruimtes waar mensen kunnen studeren en werken. Remco van Noppen is communitymanager bij Spaces, een wereldwijde aanbieder van hippe werkplekken met een design inrichting, eerste klas koffie, werkplekken, vergaderruimtes en kantoren voor zzp'ers.

Ook bij Spaces is soms sprake van botsende belangen. Er moet nu eenmaal rekening met elkaar worden gehouden, als mensen in één ruimte bellen, vergaderen en brainstormen. Aan Remco de taak om in persoonlijk contact te staan met de leden van, in zijn geval, de locatie Den Haag. Zo is het makkelijker iemand aan te spreken als er klachten ontstaan.

The Student Hotels kennen een soortgelijke functie als community manager, alleen heet het hier 'connector'. Deze hotels bieden voornamelijk onderdak aan internationale studenten. Education Partnership Manager Justyna Krajewska laat zien hoe je door allerlei factoren, bijvoorbeeld door het inrichten van gemeenschappelijke ruimtes, verbondenheid creëert tussen studenten uit alle windstreken. En de connector organiseert allerlei activiteiten om studenten met elkaar in contact te brengen (net

zoals de communitymanager bij Spaces dat doet). Zo ontstaat voor de internationale student een veilige wereld, een *home away from home*.

Zoeken naar balans

In de discussie achteraf blijkt dat alle bibliotheken met hetzelfde dilemma worstelen. We willen zoveel mogelijk studenten (ook van andere instellingen) een fijne werkplek bieden, we willen in de woorden van Carin Klompen 'een ziel en sfeer leggen in de bibliotheek zodat studenten er later met weemoed aan terugdenken' en daarbij worden alle mogelijke middelen ingezet, van silent disco's tot hippe espressobars. En dat lukt, gezien de massale toeloop. Maar hoe hou je het dan vervolgens fijn? Hoe vind je de balans tussen het huiselijke en je té thuis voelen?

Eigenlijk zijn we allemaal communitymanagers, merkte een bezoeker van de studiemiddag op. Opvallend in de discussie was dat het opzetten van een hospitalityteam zoals in Delft is gedaan, door velen als een uiterst nuttig initiatief werd beschouwd. Kortom: de middag maakte duidelijk dat bibliotheekmedewerkers het zoveel mogelijk mensen toegang bieden tot kennis in een goede sfeer hoog in het vaandel hebben staan.

<

Solid: de toekomst

Censuur, monopolies en dataschandalen – het web is in gevaar, vindt zijn bedenker Tim Berners-Lee. Gebruikers moeten het heft in handen nemen. Met een revolutionair initiatief: Solid.

Sjors de Valk

Redacteur van IP en zelfstandig informatiespecialist op het gebied van erfgoed en IT

Het gedecentraliseerde web

Solid is onderdeel van een grotere beweging: de decentralisatie van het web. Het web is oorspronkelijk bedacht als een platform zonder centrum, waar iedereen informatie kan lezen en plaatsen zonder afhankelijkheid van wie dan ook. Gaandeweg is het web steeds centraler geworden, waar grote partijen voorschrijven wat wel en niet toegestaan is.

Intussen zijn er verschillende initiatieven gestart die terugkeren naar de beginselen van het web. Ze geven gebruikers (weer) controle, bijvoorbeeld om zelf te bepalen wat er met hun data gebeurt. Zo kun je Mastodon gebruiken als sociaal netwerk, Graphite Docs voor het maken van documenten en PeerTube voor het delen van video's. Berners-Lee noemt deze beweging ook wel *re-decentralising the web*.

Feeest! Het wereldwijde web bestaat dertig jaar. In 1989 publiceerde de Engelse informaticus Tim Berners-Lee een voorstel met de grondslagen van het web. Sindsdien heeft het web een hoge vlucht genomen. Wat heet: een spectaculaire vlucht, van de primitieve websites uit de jaren negentig, toegankelijk voor een selecte groep enthousiastelingen, naar de professionele webapplicaties van nu, in gebruik voor allerlei toepassingen op gebieden als onderwijs, handel of vermaak. Inmiddels heeft de helft van de wereldbevolking toegang tot internet. Bijna vier miljard mensen kunnen hierdoor online communiceren en informatie delen, gebaseerd op ideeën van dertig jaar terug. Dat is met recht een feest waard.

Problemen

Toch is het niet enkel koek en ei. Verre van. Het web wordt geconfronteerd met grote problemen. Het was bedoeld als een open omgeving voor creativiteit, innovatie en vrije meningsuiting, maar censurering en verspreiding van desinformatie – ook door overheden – zorgen ervoor dat webgebruikers beperkte of onjuiste informatie zien.

Tegelijk wordt het web gedomineerd door applicaties van een handvol *Big Tech*-bedrijven met bekende namen als Amazon, Facebook en Google. Gebruikers nemen hier veelvuldig diensten af, meestal gratis. In ruil daarvoor krijgen de applicaties controle over hun gegevens – profielen, foto's, locaties, contacten. De verdienmodellen van de bedrijven zijn erop gestoeld: ze benutten de data om gepersonaliseerde advertenties te tonen of om te delen met andere partijen voor verder gebruik. Een berucht voorbeeld is Cambridge Analytica, dat gegevens van Facebookers gebruikte om de Amerikaanse presidentsverkiezingen van 2016 te beïnvloeden.

Dergelijke ontwikkelingen zijn zorgwekkend. Het web, zo signaleert Berners-Lee zelfs, is gekaapt door *crooks* en *trolls* en moet gered worden. Maar hoe dan?

Nieuw initiatief

Misschien wel met een nieuw initiatief waar Berners-Lee aan werkt: Solid, *social linked data*. De ambities zijn enorm: Solid wil een platform zijn waarmee webgebruikers eigenaar worden van hun gegevens. De gegevens worden alleen toegankelijk voor anderen na expliciete toestemming. Deze benadering, stelt Berners-Lee, '*unleashes incredible opportunities*'. Hoe werkt het?

Gegevens

Solid maakt een scheiding tussen gegevens en applicaties. Gegevens horen bij gebruikers. Met andere woorden: je profiel is van jou. Je foto's zijn van jou. Maar ook je *tweets*, *comments* en *likes*. Kortom, alle gegevens die je online vervaardigt, op welke manier en via welk kanaal ook, zijn van jou – nooit van een ander, dus ook niet van een Facebook of een Google. Je gegevens bewaar je in je eigen, beveiligde database. Solid noemt dit een *pod*, een *personal online data store*. Een pod neem je af bij een aanbieder van je keuze, enigszins vergelijkbaar met hoe je nu opslagruimte hebt bij bijvoorbeeld Dropbox. Maar voor maximale controle kun je je pod ook zelf *hosten*.

Applicaties

Dan zijn er applicaties. Dit zijn alle toepassingen, zoals websites of *apps*, die iets met jouw gegevens willen. Stel, je hebt een account bij LinkedIn. LinkedIn wil je gegevens, zoals je naam en werkgever, tonen aan andere gebruikers. Als je dit goed vindt, haalt de applicatie de gegevens uit je pod. Daarnaast maak je op LinkedIn nieuwe gegevens. Je geeft bijvoorbeeld aan

'Solid maakt een scheiding tussen gegevens en applicaties. Gegevens horen bij gebruikers. Met andere woorden: je profiel is van jou'

van het web?

Foto: Paul Clarke, CC BY-SA 4.0

Tim Berners-Lee

wat je opleidingen en eerdere werkgevers zijn. De applicatie bewaart deze gegevens echter niet zelf – het slaat ze op in je pod. Het zijn immers jouw gegevens.

Stel nu dat je eveneens een account hebt bij Twitter. Ook Twitter wil je gegevens tonen aan andere gebruikers. Na je goedkeuring haalt Twitter deze gegevens uit je pod, zelfs al zijn ze oorspronkelijk gemaakt via LinkedIn. Applicaties delen dus dezelfde informatiebron.

Voordeel: je hoeft je gegevens niet bij meerdere applicaties (opnieuw) in te voeren en te onderhouden, zoals nu het geval is. Bovendien maakt dat het mogelijk om van applicatie te wisselen. Uitgekeken op Twitter? Je kunt overstappen naar een concurrent. Ook die applicatie gebruikt jouw pod, waardoor je eerdere tweets – gemaakt via Twitter – daar weer zichtbaar worden. De toestemming die je aan applicaties geeft bepaalt wat ze met je gegevens

mogen doen. Zoals raadplegen of bijwerken. Maar je kunt ook aangeven dat je data gebruikt mogen worden voor andere doeleinden, zoals analyse. LinkedIn, bijvoorbeeld, kan je dan attenderen op vacatures van andere werkgevers, toegespitst op jouw situatie. Ook hiervoor geldt: alleen met jouw akkoord; een akkoord dat je weer kunt intrekken.

Wat betekent deze benadering nu voor je gebruikerservaring? Verandert dit door Solid? In principe niet. Natuurlijk, je hebt een pod nodig en je moet applicaties nadrukkelijk toestemming geven. Maar verder zou je ervaring hetzelfde moeten blijven. Je gebruikt het web nog steeds zoals je gewend bent en kunt zoveel *tweeten*, *commenten* en *liken* als je wilt. Solid doet zijn werk goeddeels op de achtergrond, onzichtbaar.

Uitdagingen

Solid heet een nieuw platform te zijn.

‘Solid is een grondige herziening van de manier waarop wij nu met onze gegevens omgaan’

Maar het is veel meer. Het is een grondige herziening van de manier waarop wij nu met onze gegevens omgaan. Revolutionair, volgens Berners-Lee. Dat brengt allerlei uitdagingen met zich mee.

Zo moeten applicaties gaan nadenken over andere verdienmodellen. Waar ze hun inkomsten nu halen uit de data van hun gebruikers, daar hebben ze die door Solid niet meer in handen. Wellicht moeten ze abonnementsgeld gaan vragen. Dat raakt gebruikers. Zijn zij bereid om te betalen als ze daarmee controle houden over hun gegevens? Anders gezegd: hoeveel is privacy waard?

Dat ligt ook aan de kwaliteit van de applicaties. Betalende gebruikers willen waar voor hun geld krijgen. Dat kan een gezonde concurrentie tussen applicaties teweegbrengen. Maar dan moeten er wel aanbieders zijn die in Solid geloven. Er zijn *killer apps* nodig om gebruikers te verleiden tot het omarmen van dit nieuwe soort. Een Solid-versie van Instagram of YouTube?

Een voorwaarde daarvoor is dat de technologie achter Solid uitstekend functioneert, op grote schaal, wereldwijd. Het gebruik van pods is weliswaar vooruitstrevend, maar betekent dat applicaties talloze databases van talloze gebruikers moeten aanspreken – en dat *realtime*. Werkt dit snel genoeg? Daarbij gaan applicaties de gegevens in pods delen. Dat vereist standaardisatie, zoals afspraken over de structuur en betekenis van data.

Toekomst

Solid staat nog in de kinderschoenen. Ontwikkelaars zijn specificaties en de eerste applicaties aan het maken, maar die zijn nog niet bruikbaar voor het grote publiek. Heeft het platform kans van slagen? Dat zal niet eenvoudig zijn, zo geeft ook Berners-Lee aan. Toch weet hij inmiddels dat er in dertig jaar veel kan veranderen. <

Archief- en bibliotheek

Hoewel archieven en bibliotheken zich steeds vernieuwen, ontbreekt een totaalbeeld van alle ontwikkelingen.

Op verzoek van GO Fonds hebben Jos van Helvoort en Peter Becker onderzoek gedaan naar innovaties die hier de afgelopen vijf jaar hebben plaatsgevonden. Een verslag plus vier reacties.

Jos van Helvoort
Hogeschooldocent en onderzoeker bij De Haagse Hogeschool

Peter Becker
Hogeschooldocent bij De Haagse Hogeschool

GO Fonds ondersteunt initiatieven en projecten in het vakgebied van de informatiedienstverlening. De vraag om onderzoek te doen naar innovaties kwam onder andere voort uit de ervaring van het bestuur van het Fonds dat er de afgelopen jaren weinig subsidieverzoeken met een ver-

REACTIE Een netwerk creëren

'Het bestuur verwacht een netwerk te kunnen creëren, waarmee een blijvend overzicht kan worden gehouden op initiatieven'

Het bestuur van GO Fonds heeft zijn grote waardering uitgesproken naar beide onderzoekers van De Haagse Hogeschool. Het rapport is helder geschreven met concrete aanbevelingen en geeft het bestuur van GO Fonds een bruikbaar advies om een volgende stap te zetten in de ontwikkeling en focus van het Fonds. Door gehoor te geven aan de aanbevelingen verwacht het bestuur een netwerk

te kunnen creëren, waarmee een blijvend overzicht kan worden gehouden op initiatieven die er zijn en nog zullen ontstaan in de segmenten bibliotheken, archieven en musea, informatiewetenschap en -dienstverlening. De verwachting is dat GO Fonds hierdoor beter en eerder kan zien op welke innovaties andere instellingen actief zijn en waar de witte vlekken zijn waar we als GO Fonds aan kunnen bijdragen. Dit zal wel een meer proactieve op-

stelling van het GO Fonds noodzakelijk maken.

In het rapport is ook aangegeven welke doelstellingen en ambities op innovatiegebied de verschillende segmenten nastreven. De overekomstige elementen (die nog moeten worden vastgesteld) in de ambities van deze segmenten zullen het bestuur helpen ook meer focus aan te brengen in datgene wat wij als Fonds willen ondersteunen.

Rob Klaverstijn, secretaris GO Fonds

wezen **innoveert**

nieuwend karakter werden ingediend. Betekent dit dat er in de sector weinig geïnnoveerd wordt?

In ons onderzoek naar innovaties in het archief- en bibliotheekwezen hebben we

ons gericht op vernieuwingen met betrekking tot te leveren diensten en producten, de interne organisatie, werkwijze of doelgroepen. De meeste innovaties hadden betrekking op nieuwe producten

of diensten, maar ook nieuwe manieren van werken kwamen we tegen.

106 artikelen

Centraal stond de vraag welke nati-

REACTIE 'Uitdagingen liggen vooral bij digital born archief'

'Ik denk dat de sector erg gebaat is bij zaai- geld voor kortlopende experimenten'

Mooi om stil te staan bij innovatie van de afgelopen jaren en niet te jagen op de volgende vernieuwing. Als ik lees hoe er intensief literatuuronderzoek gedaan is, roept dat bij mij meteen de vraag op of we deze data niet op een nieuwe manier hadden kunnen bevragen. Wat zou een slimme *text mining* opgeleverd hebben? En dan komen er ook begrippen boven die

ik in het rapport gemist heb.

Voor mij liggen de uitdagingen vooral bij digital born archief. Hoe krijg je daar inzicht in en toegang toe? Ik denk dat afgelopen tijd vooral bij de *Digital Humanities* gewinkeld is om nieuwe tools voor ontsluiting en *discovery* uit te proberen en de archieven ook meer als data te beschouwen. De soms wat moeizame relatie met innovatie heeft ook te maken met het vinden van een balans met infra-

structurele borging en duurzaamheid, want dat blijft een belangrijke taak.

Als we kijken naar de toekomst van GO Fonds, dan denk ik inderdaad dat de sector erg gebaat is bij zaai- geld voor kortlopende experimenten. Eerder dan CLARIAH zou het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) een logische partner zijn om bij aan te sluiten. De NDE-strategie zal het kader voor innovaties in de komende jaren bepalen.

Eric de Ruijter, manager collecties Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG)

onale en internationale innovatieve projecten er van 2013 tot 2018 hebben plaatsgevonden in het Nederlandse en Vlaamse veld van bibliotheken, archieven en informatiedienstverlening. Daartoe hebben we 106 artikelen opgespoord en inhoudelijk geanalyseerd. De meeste relevante artikelen waren afkomstig uit *Bibliotheekblad*, *Archiefblad*, *IP* en de bibliografische databases Lisa en Lista.

Dit literatuuronderzoek hebben we aangevuld met interviews met vier experts: Frank Huysmans (bijzonder hoogleraar Bibliotheekwetenschap aan de UvA en eigenaar van Ware-Kennis), Charles Jeurgens (hoogleraar Archiefwetenschap aan de UvA), Erwin la Roi (eigenaar van wervings- en selectiebureau Hatch) en Grietje Smit (programmamanager Innovatieagenda bij de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag).

Tijdens het literatuuronderzoek kwamen we er al snel achter dat je voor afzonderlijke sectoren verschillende soorten innovaties kunt onderscheiden. Hieronder bespreken we de resultaten voor deze sectoren ieder afzonderlijk, waarbij we archieven en musea be-

schouwen als één sector, die van de erfgoedinstellingen.

Openbare bibliotheken

In de openbare bibliotheken hebben veel innovatieprojecten betrekking op mediawijsheid of op verschillende vormen van 'community building'. In het eerste geval gaat het om educatieve projecten die openbare bibliotheken van het begin af aan tot hun taak hebben gerekend, maar waarvan de inhoud onder invloed van internet en sociale media sterk is veranderd. In het tweede geval gaat het echt om nieuwe vormen van dienstverlening die duidelijk maken dat openbare bibliotheken zich aan het heroriënteren zijn op hun plaats in de lokale samenleving.

In het interview dat we hadden met Grietje Smit van de Innovatieagenda benadrukte zij dat openbare bibliotheken uitdrukkelijk op zoek zijn naar een veel betere maatschappelijke functie. Die bestaat niet langer alleen maar uit het beschikbaar stellen van informatie, maar ook uit het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Voorbeelden daarvan zijn het voorkomen van eenzaamheid onder ouderen, het faci-

'Openbare bibliotheken zijn zich aan het heroriënteren op hun plaats in de lokale samenleving'

literen van maatschappelijke discussies en het creëren van gemeenschapszin.

Een nieuwe dienst is die van de zogenaamde FabLabs of makerspaces, publiek toegankelijke werkruimtes waarin mensen kunnen maken wat ze bedenken terwijl ze onder andere gebruik maken van 3D-printers en robotica. Het idee dat zo'n omgeving bijdraagt aan het leren en ontwikkelen van burgers en dus ook thuishoort in de omgeving van een openbare bibliotheek, is inmiddels vrij algemeen geaccepteerd.

De Innovatieraad van de Koninklijke Bibliotheek organiseert inmiddels al enige jaren een dag van 'nieuwe bibliotheekinitiatieven'. Openbare bibliotheken kunnen meedingen naar verschillende prijzen in de vorm van een geldbedrag dat ze kunnen gebruiken om hun project verder vorm te geven.

Wetenschappelijke bibliotheken

Daar waar openbare bibliotheken hun dienstverlening verbreden door het aanbieden van nieuwe producten en services, zien we bij wetenschappelijke bibliotheken een andere verbreding ontstaan: men richt zich op de onder-

REACTIE Interactie met content steeds belangrijker

'De eindgebruiker speelt een steeds belangrijkere rol in de wijze waarop informatie tot stand komt en gedeeld wordt'

Ik kan mij vinden in het beeld dat Jos van Helvoort en Peter Becker schetsen. Als toevoeging daarop zou ik willen meegeven dat de toegang tot informatie belangrijk is, maar dat de interactie met content steeds belangrijker wordt. De student of eindgebruiker is geen passieve toehoorder meer, maar speelt een steeds belangrijkere rol in de wijze waarop informatie tot stand komt en gedeeld wordt. Denk aan onderwijsvormen als com-

munity service learning en nieuwere vormen van content die in opkomst zijn, zoals open interactieve tekstboeken, 3D-objecten, augmented reality en virtual reality. Verder wordt voor het vinden van content artificial intelligence steeds belangrijker. Denk bijvoorbeeld aan Elastic Search, waarbij spraak-, beeld- en tekstherkenning kunnen worden ingezet om zoekresultaten te optimaliseren.

Bibliotheekmedewerkers van WO- en

HO-instellingen werken samen in communityverband om op bovenstaande topics kennis op te bouwen en te delen. Zij ontmoeten elkaar via onder meer de Werkgroep Bibliotheken, Open en Online Onderwijs, bij de SIG OER van SURF en tijdens bijeenkomsten van SURF (SURF Academy). Naast publicaties zijn dus ook special interest groups en netwerken belangrijke bronnen van informatie om zicht te krijgen op innovaties.

Sylvia Moes, Innovation Manager Education Support bij de Vrije Universiteit Amsterdam en Consultant Open Leermaterialen bij SURFnet

steuning van wetenschapsbeoefening in al haar facetten. Daarbij kun je denken aan allerlei activiteiten in het kader van open science, zoals het beheren van onderzoeksdata in datalabs, zorg dragen voor open access publiceren en het beschikbaar stellen van open educatief materiaal aan studenten.

Ook spelen wetenschappelijke bibliotheken een belangrijke rol bij het ontwikkelen van technisch innovatieve netwerken rondom linked data. In dat kader werken de Koninklijke Bibliotheek en het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis nauw samen met onderzoeksinstituten op het gebied van geesteswetenschappen, mediastudies en cultureel erfgoedorganisaties zoals het Instituut voor Beeld en Geluid.

Vaak gaat het om projecten die onderdeel zijn van een internationaal onderzoeksprogramma en worden er vernieuwende vormen van (project) organisatie gehanteerd. Neem bijvoorbeeld de 'lean startup-methode', een werkwijze waarbij snel feedback wordt opgehaald om na te gaan hoe de doelgroep op een nieuw product of nieuwe dienst reageert.

'Een nieuwe manier van denken is nodig, want anders dreigt het archiefwezen ingehaald te worden door ontwikkelingen op het gebied van ICT'

Cultureel erfgoed

Erfgoedinstellingen zoals musea en archieven kennen al wat langer innovaties die zich specifiek richten op een 'andere manier van werken'. Al in een vroeg stadium zagen zij de meerwaarde in van gebruikersparticipatie bij het toegankelijk maken van vooral beeldmateriaal. Een aansprekend voorbeeld is het crowdsourcingproject *VeleHanden*. Behalve dat er op deze manier veel werk wordt verzet, bevordert deze manier van werken ook de betrokkenheid van burgers bij het betreffende museum of archief en de lokale gemeenschap. Op deze manier kunnen innovaties bij erfgoedinstellingen die bij openbare bibliotheken dus goed versterken.

In het archiefwezen heeft gedurende de periode die wij hebben onderzocht het project *Archief 2020* gelopen. Daarbij ging het niet om specifieke producten of diensten, maar meer om het creëren van een nieuwe mindset. In het gesprek dat we hadden met hoogleraar Archiefwetenschap Charles Jeurgens benadrukte deze dat die nieuwe manier van denken echt nodig is. Want anders dreigt het archiefwezen ingehaald te

worden door ontwikkelingen op het gebied van ICT. Als voorbeeld noemde hij de zogenaamde eDiscovery-tools die gebruikmaken van een soort van 'zeef', waardoor de gebruiker in korte tijd uit grote hoeveelheden de relevante informatie boven water kan krijgen.

Tot slot

Het onderzoek dat wij hebben uitgevoerd naar de innovatiekracht van het vakgebied informatiedienstverlening laat zien dat er meer gaande is dan we op het eerste gezicht zouden denken. Wij waren met name verrast door het grote aantal initiatieven bij de openbare bibliotheken, veelal ook te vinden in de openbare database innovatiebieb.nl. Wel lijkt het zo te zijn dat de instroom van medewerkers van buiten de sector met een meer technische of creatieve achtergrond sterk bijdraagt aan het vermogen van een organisatie om veranderingen tot stand te brengen. Ook het trainen van managers of medewerkers op het terrein van innovatie en ondernemerschap kan dat echter stimuleren.

Het onderzoeksrapport is te lezen op de HBO-Kennisbank (tiny.cc/j37z7y). <

REACTIE Alleen innovatiekracht is niet voldoende

'De samenwerking op innovatie is onvoldoende om echt te komen tot daadkrachtig innoveren'

Ik onderschrijf de conclusie van het onderzoek: er is voldoende innovatiekracht in de openbare bibliotheken. Aan ideeën en projecten geen gebrek. De Innovatieagenda die we in 2016 gemaakt hebben om de transitie naar de maatschappelijke en educatieve bibliotheek te stimuleren, hebben we gezamenlijk omarmd. We zijn volop aan de slag gegaan: de KB, de provinciale ondersteuningsinstellingen (POI's) en de bibliotheken.

Als voorzitter van de Innovatieraad zie ik ook waar het nog aan schort. Ondanks mooie platformen als Biebtobieb en Innovatiebieb.nl is de samenwerking op innovatie onvoldoende om echt te komen tot daadkrachtig innoveren en op te schalen. De 'executie' van de innovaties blijft achter. Hiervoor hebben we elkaar heel erg hard nodig in de branche. En als het lukt om de plannen goed uit te voeren, dan zetten we niet altijd door als onze innovatie niet meteen een succes is. En wanneer

is het eigenlijk een succes? Waarom zijn we niet dagelijks op radio, tv en YouTube met onze prachtige dienstverlening?

Wat mij betreft kunnen we onszelf verbeteren door het versneld werken in sprints (agile), met bedrijven en organisaties van buiten (techniek) en beter samen te werken in de branche. Als we al die innovatiekracht toch zouden kunnen bundelen? Wat zouden we dan allemaal kunnen doen voor alle inwoners van Nederland? Ongekende mogelijkheden!

Jacqueline Roelofs, Manager Markt & Innovatie bij Biblionet Groningen en voorzitter van de Innovatieraad

Einde boeken

Raymond Snijders
Senior informatiebemiddelaar
bij Hogeschool Windesheim

Bij boekenpiraterij denk je al snel aan het illegaal kopiëren en verspreiden van ebooks. Maar papieren boeken worden ook al decennialang gekopieerd zonder toestemming van de rechthebbenden. Wat is boekenpiraterij? En waarom is de aanpak ervan zo lastig?

piraterij

voorlopig nog niet in zicht

Ruim twintig jaar geleden studeerde ik aan de Universiteit van Amsterdam. Op de lijst van aan te schaffen studieboeken stonden verschillende titels die niet meer verkrijgbaar waren via de boekhandel. Er zat er niks anders op dan een dag lang in de universiteitsbibliotheek al die boeken te kopiëren voor mezelf en voor mijn studiegenoten (die mij overigens keurig de kopieerkosten betaalden). Ik vond het de normaalste zaak van de wereld – of was ik (onbewust) bezig geweest met boekenpiraterij?

Van Dale omschrijft piraterij als ‘het illegaal (re)produceren en te koop aanbieden van (exclusieve) producten’ en daarmee heb je het bij boekenpiraterij dus over het illegaal kopiëren en vervolgens verkopen van die kopieën. Vaak wordt het gratis verspreiden van boekkopieën ook onder piraterij gerekend omdat dit, aldus uitgevers en auteurs, de reguliere verkoop van boeken negatief beïnvloedt. Dat klinkt logisch. Iemand die een gratis gekopieerd boek gebruikt zal inderdaad geen nieuw exemplaar kopen, maar het maakt het wel een stuk lastiger om van piraterij te blijven spreken.

Terug naar mijn studietijd. In mijn geval was er geen sprake van piraterij. De Auteurswet kent namelijk een uitzondering voor het mogen kopiëren van

een werk ‘welke uitsluitend dient tot eigen oefening, studie of gebruik van de natuurlijke persoon die zonder direct of indirect commercieel oogmerk de verveelvoudiging vervaardigt of tot het verveelvoudigen uitsluitend ten behoeve van zichzelf opdracht geeft’. Wel stelt datzelfde artikel (16b) dat het gekopieerde werk duidelijk moet verschillen van het origineel en dat je alleen het volledige boek mag kopiëren als het origineel niet meer te koop is. Maar wie zal een ordner vol gekopieerde bladzijden verwarren met een gedrukt en gebonden boek dat inderdaad niet meer leverbaar was? Nee, ik zat wel goed. Ook al was het eigenlijk niet toegestaan dat ik die kopieën ook voor mijn studiegenoten maakte. Maar ja, dat controleert niemand natuurlijk.

Commercieel kopiëren

Geen uitgever of auteur zal er problemen mee hebben als je een kopie voor eigen gebruik maakt, en al helemaal niet als het boek uit de handel is. Maar het professioneel (laten) kopiëren van boeken die gewoon nog te koop zijn, is een ander verhaal. En dat zag je terug bij de opkomst van de commerciële copyshops.

Je hoefde niet langer een hele dag achter een oud kopieerapparaat te staan, terwijl je een boek pagina voor pagina kopieerde. Met behulp van nieuwere modellen kon je boeken snel en effec-

tief in (laten) scannen – en op verzoek werden de geprinte (kleuren)pagina’s ook nog eens netjes ingebonden. Leve de voortschrijdende technologie.

Totdat diverse copyshops in 2012 in het nieuws kwamen omdat ze op grote schaal studieboeken kopieerden en goedkoop verkochten aan docenten en studenten. Twee jaar later stuurde de Groep Educatieve Uitgevers (GEU) Stichting BREIN naar een copyshop in het noorden van het land. Deze copyshop bleek de bulk van voorgeschreven studieboeken van zowel hbo- als universitaire opleidingen te hebben gedigitaliseerd. De uitgeprinte exemplaren, die nauwelijks van mindere kwaliteit waren dan het origineel, vonden gretig aftrek bij studenten.

Gemakkelijk digitaal

Nieuwe technologieën hebben piraterij van papieren boeken alleen maar gemakkelijker gemaakt. Boekscanners en kwalitatief hoogstaande printers zijn zo goedkoop geworden dat het produceren van uitstekende papieren kopieën nu kinderspel is.

Toch blijft het scannen en drukken van papieren uitgaven nog altijd een bewerkelijke klus. Nee, dan het ebook. Dat kun je in beginsel kopiëren naar net zo veel exemplaren als je wilt, waarbij elke versie identiek is aan het origineel.

Het is daarom ook begrijpelijk dat uit-

‘Was ik (onbewust) bezig geweest met boekenpiraterij?’

Gedoogd in Marokko

In de meeste Europese landen wordt de productie en verkoop van illegale papieren boeken streng aangepakt. Die situatie ligt anders in bijvoorbeeld Marokko waar alleen al in Rabat, de hoofdstad, tientallen boekverkopers op straat illegale romans en studieboeken aan passanten aanbieden. Deze gekopieerde boeken worden door drukkers in Egypte geproduceerd en verscheept naar Marokko, waar ze voor gemiddeld minder dan 2 euro per boek verkocht worden. Dat is slechts 10 procent van de prijs van de originele boeken. Hoewel de verkoop van illegale boeken ook in Marokko verboden is, en het schadelijke effecten heeft op de legale boekenverkoop, wordt de handel in illegale boeken door straathandelaren in het hele koninkrijk min of meer gedoogd.

gevers ebooks niet meteen hebben omarmd. In de beginjaren werden de uitgaven voorzien van Adobe DRM, een technische beveiliging die ervoor moest zorgen dat kopers zelf geen kopieën konden maken. Maar het kon niet voorkomen dat alle denkbare digitale kopieën alsnog overal op het internet rondzwierven. En iedereen kende wel iemand met een cd'tje of usb-stick vol met illegale ebooks die zonder enige schroom op de ereader werden gezet. Totdat bleek dat Adobe DRM vooral hindernissen opwierp voor betalende gebruikers van legale exemplaren. Daarom schakelden de uitgevers in Nederland eind 2012 over naar de meer gebruiksvriendelijke watermerkbeveiliging. Hierbij worden bijvoorbeeld de naam en het mailadres van de koper in het ebookbestand zelf verwerkt om verdere verspreiding te ontmoedigen.

Ebooks zijn geen papieren boeken

Hoe behoudend en voorzichtig de uitgevers ook waren met ebooks, ze bleven onderschatten hoe gemakkelijk mensen aan illegale ebooks konden komen. En vooral hoe weinig morele bezwaren hierbij in het spel waren. In hetzelfde jaar (2014) dat Stichting BREIN binnenviel bij de copyshop in het noorden van het land voor de handel in illegale papieren studieboeken, presenteerde onderzoeksbureau GfK de resultaten van zijn ebookonderzoek. Nederland telde 1,1 miljoen ereaders met gemiddeld 117 boeken erop.

'1,1 miljoen ereaders met gemiddeld 117 boeken erop. Slechts 11 boeken had de eigenaar ervan afgerekend'

Slechts 11 boeken had de eigenaar ervan afgerekend, de rest had hij gratis of illegaal weten te verkrijgen.

Dat was voor uitgevers en auteurs mede de aanleiding om de actie 'Ik lees legaal' te beginnen. Op die manier hoopten ze het publiek bewust te maken van de consequenties als boeken alleen nog maar illegaal gedownload zouden worden. Hoe groot de impact van deze actie was is onbekend, maar ik vrees dat het weinig geholpen heeft. De afgelopen vijf jaar is gebleken dat Nederlanders nog steeds volop ebooks verspreiden en downloaden. USB-sticks en torrents zijn inmiddels verleden tijd, de handel vindt nu plaats op Marktplaats en in besloten Facebookgroepen. Met enige regelmaat komt Stichting BREIN in het nieuws met het bericht dat er weer een Facebookgroep of website gesloten is. Tevergeefs, want voor elke site die sluit duiken al snel weer alternatieven op.

Precieze cijfers zijn er niet, maar het is mijn stellige overtuiging dat de meeste ebooks gedeeld en verspreid worden tussen vriendengroepen en familieleden die zich van geen kwaad bewust zijn. Ze zullen zichzelf zeker niet als piraten beschouwen. Is het strafbaar als je een ebook koopt en dat deelt met je vrienden of familie? En is het dan zo erg als je niet zeker weet of die kennis dat ebook gekocht of zelf weer via-via verkregen heeft? Niemand vraagt er toch geld voor? Het leidt tot een situatie waarin niemand kwaad ziet in het downloaden of verspreiden van ebooks omdat het niet anders lijkt dan wat je met papieren boeken zou kunnen (en mogen) doen.

Wat wel te doen?

Is boekenpiraterij een onoplosbaar probleem? In zekere zin wel. Het is een illusie dat een uitgever of Stichting BREIN elk medium voor het verspreiden van ebooks kan reguleren. Natuurlijk is het goed dat de verkoop van illegale ebooks op Marktplaats wordt aangepakt. En datzelfde geldt voor de Facebookgroepen waar partijen uit zijn op winst over de ruggen van auteurs en uitgevers.

Maar je kunt niet voorkomen dat kopers van legale ebooks deze versprei-

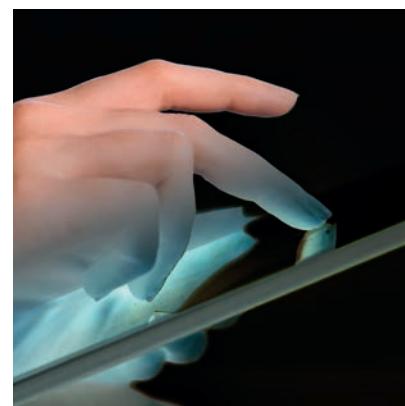
den naar kennissen, vrienden en familie. Niet zonder dat je juridische acties moet gaan ondernemen naar betalende gebruikers – en dat is het allerlaatste wat rechthebbenden willen. Daarom was het goed dat de bewustwordingscampagne 'Ik lees legaal' in 2014 de auteurs een gezicht gaf. Mensen werden zich op zijn minst bewust van de consequenties van hun handelen als ze hun e-readers vulden met uitgaven die ze van anderen gekregen hadden.

Wel zou anno 2019 het afkeurende toontje uit deze campagne vervangen moeten worden, namelijk door informatie waar mensen gemakkelijk legale boeken kunnen vinden. Denk daarbij niet alleen aan abonnementsdiensten als Kobo Plus en Bookchoice, maar ook aan Bibliotheek.nl, die met haar ebookaanbod een alternatief biedt voor actuele bestsellers.

Ook zouden uitgevers kopers van boeken juist wél toe kunnen staan hun gekochte uitgaven in huiselijke kring te delen, en ze vriendelijk te verzoeken dit niet daarbuiten te doen. Ze kunnen het toch niet voorkomen, en het wekt meteen meer sympathie op. Als je je eigen klanten behandelt als potentiële boekenpiraten, dan moet je immers niet raar opkijken als ze zich ook zo gaan gedragen.

En tot slot: laten we niet alles bij de uitgevers en auteurs neerleggen. Waarom niet beginnen met het aanspreken van mensen in je nabije omgeving die trots melden dat ze illegale ebooks op hun ereader hebben staan. Pas als boekenpiraterij niet meer normaal gevonden wordt, kan het vanzelfsprekend worden om legaal aan je boeken te komen.

<

De veelzijdige informatie-professional

Informatieprofessional én taartenbakker. Of informatieprofessional én muzikant.

Verschillende vakgenoten hebben een bijbaan. Hoe makkelijk of moeilijk is het om twee functies te combineren?

Mirjam Raaphorst

Redacteur van IP en coördinator bij Metamorfoze en dienstcoördinator Geheugen van Nederland bij de KB

Met dank aan Ronald de Nijs

Annemiek van der Kuil:
'Ik laat mij graag verrassen door de composities van het leven'

Als coördinator research data management support werkt Annemiek van der Kuil bij de Universiteit Utrecht; vanuit een netwerk van data-experts ondersteunt ze onderzoekers op het gebied van onderzoeks-datamanagement. Daarnaast is ze parttime fotograaf. 'Sinds mijn vroege jeugd heb ik graag een camera in handen. Ik word er blij van me te laten verrassen door de composities van het leven,' vertelt Annemiek. 'Regelmatig werd ik gevraagd voor een fotografeeropdracht en zo is mijn hobby geleidelijk aan ook mijn werk geworden. Sinds 2005 fotografeer ik onder de naam PhotoA.' Voor Annemiek is de functie als coördinator goed te combineren met fotografie omdat zij opdrachten heeft binnen het onderwijs en onderzoek. 'Mijn "specialiteit" is het fotograferen van onderzoekers. Ik ben bekend met de universitaire wereld en dat zorgt ervoor dat ik gevoel heb voor de situatie waarbinnen ik iemand fotografeer.'

Soms lopen de functies in elkaar over. Samen met een collega van de universiteit maakt Annemiek bijvoorbeeld vanuit haar functie als coördinator een serie over onderzoekers: hoe ervaren ze de ondersteuning bij datamanagement? 'Mijn collega interviewt de onderzoekers en ik maak de foto's. Het resultaat is te bewonderen op www.uu.nl/rdm bij de RDM stories.'

Heeft het combineren van twee banen voordelen? 'Het is prettig om steeds te kunnen wisselen van focus,' vindt Annemiek. 'Maar het nadeel is dat ik met elk makkelijk vijf dagen in de week zou kunnen vullen.' Daardoor heeft zij soms het gevoel dat ze tijd tekortkomt of dat er kansen onbenut blijven. Maar dat is geen reden om de camera op te bergen. Sterker nog, Annemiek hoopt in de toekomst nog meer te kunnen gaan fotograferen voor universiteiten en hogescholen.

Jan Jaap Zijl: 'Het verhuren van een attractie is altijd concreet'

Als informatiemanager bij het Programma Integrale Bouw is Jan Jaap Zijl verantwoordelijk voor de gegevens over de gebouwen van het Erasmus MC in Rotterdam. Op de dagen dat hij niet bij het Erasmus werkt, verhuurt hij springkussens, stormbanen en andere attracties. Jan Jaap is franchiser van het bedrijf Springkussenverhuur Nederland voor de regio Zuid-Hollandse Eilanden.

Voor hem vullen de functies elkaar mooi aan: 'Als informatiemanager ben ik vaak en veel aan het vergaderen en bezig met langetermijnvisies. Het verhuren van attracties is daarentegen altijd concreet. Het moet nu, in één keer goed en als het afgelopen is, dan is het ook klaar. Het werk is heel praktisch. Ik rijd met een heftruck door het magazijn, met de bestelbus op de weg en op de locatie is het veel sjouwen en tillen.' Als nadeel noemt Jan Jaap dat het soms lastig is om alle werkzaamheden te combineren (ook met het gezinsleven thuis), 'maar het dan toch voor elkaar krijgen, is de kers op de taart'.

In de nabije toekomst houdt Jan Jaap graag beide functies aan. Al zit het springkussenverhuurbedrijf inmiddels wel aan het maximum aantal opdrachten. 'Een volgende stap is uitbreiding en het aannemen van personeel en dat is niet wat ik ambieer. Juist het zelfstandig werken maakt het combineren van functies mogelijk, dus voorlopig blijf ik als zelfstandige werkzaam en hoop ik op niet te veel opdrachten.'

Ingrid van Beek: 'Mijn werk in de lokale politiek heeft me veel gebracht'

Ingrid van Beek werkt als directeur-bestuurder bij CultuurSpoor, een organisatie die in Best (Noord-Brabant) niet alleen de bibliotheekfunctie vervult, maar ook muziek- en dansonderwijs en activiteiten van de Volksuniversiteit verzorgt. Daarnaast is ze sinds de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2018 duo-commissielid voor de PvdA in de naburige gemeente Reusel-De Mierden. Eerder was ze gemeenteraadslid en fractievoorzitter.

Haar huidige functie van duo-commissielid verschilt van die van gemeenteraadslid, legt Ingrid uit. 'Het is een ondersteunende functie. Samen met mijn collega duo-commissielid help ik de twee raadsleden uit mijn fractie bij het voorbereiden van de raadsvergaderingen.' Daarnaast bezoekt ze gemeentelijke bijeenkomsten. 'Omdat beide raadsleden niet overal bij kunnen zijn, schuiven mijn collega duo-commissielid en ik bij belangrijke bijeenkomsten aan. Naderhand wisselen we met elkaar de opgedane kennis uit.'

De afgelopen jaren heeft Ingrid een groot netwerk opgebouwd. En inmiddels weet ze ook hoe de gemeentelijke politiek werkt en hoe je een lobby op het gemeentehuis in gang kunt zetten. Van al die opgedane kennis heeft ze als directeur-bestuurder van CultuurSpoor veel

profijt. Zo wist ze samen met de directeur van het Heerbeek College in Best in 2010 een dependance van haar bibliotheek te openen op deze middelbare school. 'Dat hebben we samen met de gemeente en met de hulp van de Provincie voor elkaar gekregen.' Ingrid heeft nog wel een paar tips voor bibliotheekprofessionals: 'Toon je belangstelling door tijdens een openbare gemeenteraadsvergadering ook eens op de tribune te gaan zitten en nodig raadsleden uit voor een gesprek als er iets belangrijks speelt in je organisatie.' 'Natuurlijk kost mijn werk in de lokale politiek de nodige tijd,' besluit Ingrid, 'maar als de sfeer in de fractie goed is, dan krijg je er energie van.'

Foto: Fiona Bijl

Edu Hackenitz: 'De kans om in een sleur terecht te komen is minder groot'

Edu Hackenitz was op professioneel niveau bezig met muziek en had daarnaast soms wat programmeerklussen. 'Maar toen er kindertjes kwamen, nam ik een bijbaan bij de Universiteitsbibliotheek Utrecht om af en toe luiers te kunnen kopen. Daar ben ik blijven plakken en het evenwicht is langzaam verschoven naar mijn werk bij de bibliotheek.' Hij werkt nu als ICT-specialist bij de Universiteitsbibliotheek Utrecht én als muzikant. Hij speelt gitaar en diverse minder bekende instrumenten, zoals didgeridoo (aboriginal blaasinstrument), Kalimba (Afrikaanse duimpiano) en Erhu (Chinese tweesnarige viool). Edu treedt op met een aantal bandjes en is regelmatig voor opnames in de studio te vinden.

Het combineren van de twee functies is voor Edu geen grote opgave, want 'als je een band van acht tot tien muzikanten onder controle kan houden, dan is het werken in de universitaire wereld een fluitje van een cent'. Wel heeft Edu besloten om een dag in de week minder in de bibliotheek te gaan werken om meer tijd te hebben voor de muziek.

Dankzij zijn twee banen acht Edu de kans minder groot dat hij in een sleur komt. Want ook in de muziekwereld kan dat gebeuren. Het voordeel van de muziekwereld is dat je veel arbeidsvoorwaarden zelf in de hand hebt, terwijl 'in de statuten van de universiteit is vastgelegd dat je niet mag drinken tijdens het werk'.

Blijft Edu beide werkzaamheden ook in de toekomst combineren? 'Absoluut! In mijn laboratorium *Bermuda Studio* (alles raakt kwijt) ben ik al ruim veertig jaar bezig om die ene noot te spelen die alle andere noten overbodig maakt. We zijn er bijna; nog even en we kunnen de instrumenten terzijde leggen. En bij de bibliotheek hoop ik voor mijn pensioen met een VR-bril virtueel door het Utrechts Psalter te kunnen wandelen.'

Christel Schollaardt: 'Een plan om de wereld te verrijken'

Christel is hoofd van de afdeling Collectie-informatie bij het Naturalis Biodiversity Center en is daarnaast mede-eigenaar van Uitgeverij De Muze. Samen met haar studievriendin Marianne Oosterop heeft ze de uitgeverij in 2013 opgericht. 'Op dat moment zat ik zonder baan en Marianne had het ook heel rustig,' vertelt Christel. 'We besloten ons oude plan uit de kast te halen om de wereld te verrijken met mooi uitgegeven publicaties op het gebied van geïllustreerde dichtbundels, boeken over het hedendaagse Leiden en culinaire uitgaven. We geven ongeveer zes titels per jaar uit.'

De functies van afdelingshoofd en uitgever laten zich niet altijd makkelijk combineren. Tijd is de spelbreker. Christel werkt voltijds bij Naturalis, dus het werk voor de uitgeverij gebeurt in de avonduren, in het weekeinde en op roostervrije dagen. En dat is soms lastig. 'Omdat de uitgeverij een tweemanszaak is, doen we alles zelf: van acquisitie tot marketing en van auteursbegeleiding tot het verzenden van bestellingen.'

De voordelen wegen gelukkig op tegen de nadelen: 'Het hebben van een eigen bedrijf naast een functie in loondienst geeft je meer perspectief en het is zeer afwisselend. Een eigen uitgeverij is leuk, te leuk om mee te stoppen!' Het is volgens Christel ook niet zo vreemd dat informatieprofessionals graag iets naast hun werk doen: 'De meeste informatieprofessionals hebben een brede belangstelling en een open blik; dat is een gemeenschappelijk kenmerk, waardoor mensen voor dit vak kiezen.'

Nicole van der Sterren: 'Vrijdag is bakdag'

Nicole van der Sterren combineert haar werk als conserveringsadviseur bij de Koninklijke Bibliotheek met dat van taartenbakker. Zij bakt op bestelling rijkversierde taarten voor bijzondere gelegenheden, zoals huwelijksjubilea, geboortes en verjaardagen. Nicole: 'Het is een uit de hand gelopen hobby. Aanvankelijk bakte ik taarten voor mezelf en de naaste omgeving. Al snel bleek er zo veel belangstelling voor te zijn, dat ik op bestelling ben gaan bakken.'

Nicoles functies laten zich goed combineren. Het bakwerk doet ze vooral 's avonds en op de vrijdag die ze hiervoor heeft gereserveerd: 'Vrijdag is bakdag'. Nicole: 'Het is soms wel hard werken om de planning te halen, zeker als op het laatste moment een bestelling wordt aangepast of uitgebreid – of als een taart niet lukt. Dan moet ik flink doorwerken om alles af te krijgen.' Nicole beschouwt haar nevenfunctie als een mooie aanvulling op haar werk als conserveringsadviseur. 'Bij het bakken en versieren kan ik echt mijn creativiteit kwijt. Elke taart is anders en heeft een ander thema. Ik bak voor alle leeftijden en nationaliteiten en de contacten met klanten zijn waardevol.'

Mediawijsheid in het onderwijs (2)

Aan het einde van het schooljaar zit ik nog boordevol energie. Terwijl deze dagen in juni voor een groot deel zijn gevuld met afrondende werkzaamheden, ben ik ook al bezig met het volgende schooljaar. Want vanaf eind augustus krijgen brugklassers op De Noordgouw wekelijks lessen ICT. Mijn aandeel betreft het onderdeel

'Informatievaardigheden' en daar verheug ik mij erg op. Niet alleen om hier zelf een bijdrage aan te leveren, maar ook omdat ik het belangrijk vind dat leerlingen zich digitale vaardigheden eigen maken. Veel kinderen zijn wel knoppenvaardig, maar onvoldoende mediavaardig. Daarom is het zo belangrijk dat ze kennis hierover kunnen opdoen op school.

Het curriculum, waarin staat wat leerlingen moeten kennen en kunnen, wordt herzien. Het ontwikkelteam Digitale Geletterdheid is een van de negen ontwikkelteams dat zich hiermee bezighoudt. Onlangs is de eerste versie van het conceptvoorstel Digitale Geletterdheid gepresenteerd. In dit voorstel wordt digitale geletterdheid omschreven als 'bewust, kritisch en creatief gebruik kunnen maken van digitale technologie, digitale media en andere technologieën die nodig zijn om toegang te krijgen tot informatie en om actief te kunnen deelnemen aan de hedendaagse én toekomstige (kennis) maatschappij'.

Digitale geletterdheid is niet alleen noodzakelijk, maar 'geeft leerlingen [tevens] de mogelijkheid om zich op een persoonlijke manier te ontwikkelen en zich intellectueel en creatief te uiten'. Het gaat hierbij om het verwerven van kennis en het toepassen hiervan, dus hoe werkt het en wat kan ik ermee, bijvoorbeeld systematisch leren zoeken naar informatie. En hebben leerlingen eenmaal geleerd hoe ze de opgedane kennis kunnen toepassen, dan zijn kritisch leren nadenken over en leren creëren met digitale technologie een logisch vervolg. Een proces waar je zelf deel van uitmaakt en waarbij je wordt geconfronteerd met jouw eigen denken en doen en de manier waarop je omgaat met anderen.

Tineke van Ommeren, voorzitter BMO en mediathecaris van De Noordgouw in Heerde

Bijeenkomst KIA-platform Toezicht

Pak je agenda er maar bij, de najaarsbijeenkomst van het Platform Toezicht is gepland op 31 oktober. We strijken weer neer bij het Nationaal Archief voor een middag vol kennisdeling en kennisuitwisseling. Via het KIA-platform maken we in september het programma bekend. Je kan je via het platform alvast aanmelden.

Auteursrecht

Begin juli zou de uitspraak volgen van de zaak die door Erfgoed Leiden is aangespannen op het onderwerp auteursrecht, specifiek met betrekking tot de zogenaamde 'Voet/Roovers-kwestie'.

Erfgoed Leiden heeft, gesteund door KVAN/BRAIN, hier een proces van gemaakt, waarbij mr Dirk Visser als advocaat van de erfgoedinstellingen optreedt. Het laatste bericht van mr Visser is dat de zaak helaas is uitgesteld tot 3 september.

Nieuws uit de VNG Adviescommissie Archieven

De Adviescommissie Archieven is op 13 juni weer bijeengekomen met een gevarieerde agenda.

Een belangrijk onderwerp was de verwerking van de consultatie op het aanpassingsvoorstel voor de Selectielijst 2017. Hieruit kwam nog een aantal herzieningen naar voren, die worden doorgevoerd voordat de Selectielijst wordt ingediend bij het Nationaal Archief.

Verder heeft de Adviescommissie gesproken over de Omgevingswet en het PIKO-project, waaronder de stand van zaken rond de Landelijke Voorziening Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO-LV). Vanuit de Adviescommissie bestaan zorgen

over de vereiste aandacht en duidelijkheid voor duurzaam informatiebeheer binnen PIKO. De noodzaak van een praktisch onderzoek hier naar is besproken in de commissie. Vanuit de VNG is gewerkt aan een onderzoeksvoorstel gericht op de impact van het DSO op informatiebeheer bij overheidsorganen in de regio Utrecht, als voorbeeld voor de andere regio's in Nederland. Pilots op dit onderwerp moeten leiden tot praktische handreikingen voor de decentrale overheden.

Tot slot heeft de commissie van gedachten gewisseld met een informatiearchitect van VNG Realisatie over Common Ground en verankering van archivering hierin.

Kort en lang

Deze vraag komt regelmatig terug: Wat is smart humanity? Daarover zijn al diverse persberichten en artikelen gepubliceerd. Het is de diepste overtuiging van de KNVI dat de mensheid het aan zichzelf verplicht is, om het beste uit haar eigen uitvindingen te halen ten gunste van de menselijkheid.

Met andere woorden, informatieprofessionals maken technologie en helpen bij het implementeren van deze technologie. Ze zijn zowel makers als gebruikers als opleiders. Ze faciliteren andere mensen en organisaties in toegang tot informatie. Mensen staan dan ook centraal voor de beroepsorganisatie: zij moeten staande blijven in de opeenvolgende disruptieve golven in de maatschappij, en de maatschappelijke gevolgen en ethische impact daarvan.

Een mogelijk kort antwoord op de vraag is eenvoudigweg een verwijzing naar de gedramatiseerde film van de BBC over de brexit. Mocht u die (nog gaan) zien, dan weet u op welke manier onze informatiemaatschappij op dit moment werkt. En welke rol wij als informatieprofessionals daarin hebben. Er zijn ook langere antwoorden. Neem het voorbeeld geïnspireerd op Alex Pentland, 'de' MIT-professor die zich richt op de toepassing van big data. Een van de grote opgaven die hij ziet voor de samenleving, is het leren begrijpen van gemeenschappen. Aan de hand van de vele data die wij als mensen overal achterlaten, kan dat steeds beter. In zijn visie werkt het marktmechanisme niet meer, zijn economische paradigma's achterhaald, en moeten we toe naar een nieuwe wereld waarin we aan de hand van sociale fysica nieuwe patronen beschrijven en implementeren. Patronen die statistische regelmatigheden beschrijven van de samenleving, en die je dus kunt implementeren in die samenleving.

Pentland kan ideeënstromen van mensen in kaart brengen en helpen vormen. Dat kan omdat we zo veel meer meten en weten, en dus ook veel sneller goede ideeën kunnen

identificeren. En deze ideeën kunnen dan collectief uitgevoerd worden. Data worden ons zenuwstelsel; samen komen we terecht in een levend 'lab': de samenleving als een groot netwerk. Waar veel mensen samenkomen, bijvoorbeeld in steden, kunnen deze netwerken snel ontstaan.

Dit zijn beelden die ook terugkomen in rapporten van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB). Dat verklaart in zijn studies dat het huis van Thorbecke afbrokkelt, en daarvoor in de plaats een vernetwerkte samenleving ontstaat.

Overheden worden gelijkwaardig aan elkaar en werken samen met burgerinitiatieven of publiek-private samenwerkingsverbanden. Aan de wetgever wordt niet meer gevraagd

om meer regels, of het uitwerken van politieke compromissen in onuitvoerbare wetteksten. Aan de wetgever wordt gevraagd om samenwerking te faciliteren, objecten in een deeleconomie te belasten en een basisinkomen in te stellen.

De grote vraag is natuurlijk of netwerken ook harmonie en menselijke waardigheid kunnen waarborgen. Zeker als we keuzes door data-analyses laten sturen – zelfs als patronen die wij via onze data laten zien statistisch gezien het beste voor de mensheid blijken te zijn. Ik zeg u: de informatieprofessional is harder nodig dan menigeen nu nog denkt!

Wouter Bronsgeest
(duo-voorzitter KNVI)

Wouter
Bronsgeest

KENNISAGENDA HEEFT VOORUITZIENDE ROL VOOR OB'S

Marianne Hermans en Marjolein Oomes

Kennisadviseurs bij de Koninklijke Bibliotheek

De kennisagenda biedt een kader voor de onderzoeken die de afdeling Onderzoek van de KB uitvoert voor het openbare bibliotheekveld, de samenwerking met partners en de kennisactiviteiten die de KB organiseert. We willen hiermee de belangstelling wekken van onderzoekers en kennisinstellingen om openbare bibliotheken vanuit verschillende disciplines als onderzoeksobject te bezien.

Landelijke regie

Onder landelijke regie is het onderzoek in de openbare bibliotheeksector op een aantal manieren geprofessionaliseerd. Er is het Bibliotheekonderzoekplatform waarmee gegevens worden verzameld over de activiteiten van openbare bibliotheken, bijvoorbeeld rond de samenwerking met het onderwijs. Om bibliotheken in staat te stellen vrij eenvoudig zelf de effecten van hun cursussen in het sociaal domein te meten, is de Effectenmonitor ontwikkeld. De lokale cijfers worden verwerkt in een jaarlijkse landelijke benchmark. Tot slot is voor het duiden van de belangrijkste cijfers, trends en ontwikkelingen die inzicht geven in de staat van het openbare-bibliotheekstelsel de website www.bibliotheekinzicht.nl opgezet. Hier worden resultaten uit verschillende onderzoeken die relevant zijn voor bibliotheken bij elkaar gebracht.

Behoeft aan visie

Er is dus veel aandacht voor het evalueren, monitoren en verantwoorden van wat bibliotheken doen. Dat varieert van cijfers over uitleen, lidmaatschappen en aantal activiteiten tot de opbrengsten van leesbevorderingsprogramma's zoals Boekstart en de Bibliotheek op school. Ook is er ruime aandacht voor het beschrijven

Welke kennis is nodig om de unieke rol en betekenis van bibliotheken op de korte en middellange termijn te ondersteunen?

Om een invulling te geven aan die vraag, publiceerde de KB onlangs *Samen bouwen aan kennis. Kennisagenda Openbare Bibliotheken*.

en inventariseren van ontwikkelingen in de bibliotheeksector zoals samenwerking met maatschappelijke partners en innovatie van bibliotheekfuncties. Maar om verder vooruit te kijken, zijn richtingwijzers nodig om het onderzoek 'de waan van de dag' te laten overstijgen en bibliotheken als onderzoeksobject op een

andere manier voor het voetlicht te krijgen. Naast monitoring en verantwoording ontstaat op verschillende plekken behoefte aan visies: waar gaat het heen met de informatievoorziening, de digitalisering van het openbare leven, de vrijetijdsbesteding? Hoe kunnen bibliotheken inspelen op snel veranderende wensen van het publiek en welke functie heeft het gebouw nog in een digitale samenleving? In de kennisagenda krijgt onderzoek daarom een meer vooruitziende rol toebedeeld: het signaleren van trends en het verkennen van oplossingsrichtingen.

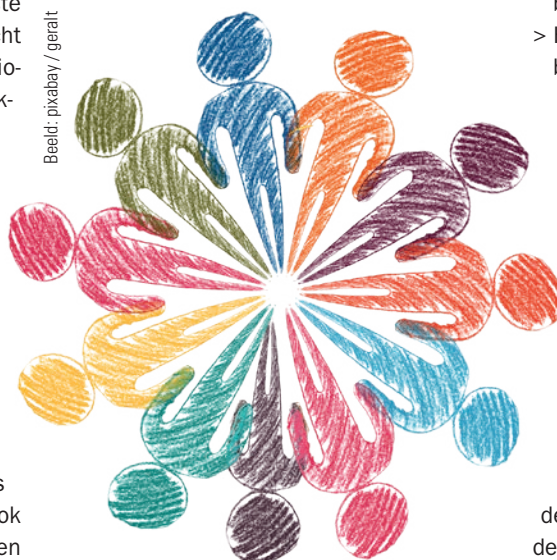
Drie themalijnen

In de kennisagenda hebben we drie themalijnen geformuleerd waarin maatschappelijke vraagstukken en de bibliotheekwereld bij elkaar komen:

- > Hoe transformeert de publieke rol van de bibliotheek onder invloed van sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen en digitalisering?
- > Welke gevolgen hebben digitalisering van de samenleving en de toenemende datastromen voor de informatiefunctie van de bibliotheek?
- > Hoe veranderen de rol en positie van bibliotheken in het educatieve veld en welke bijdrage leveren bibliotheken aan persoonlijke ontwikkeling en zingeving?

Samenwerken met kennispartners

Met het agenderen van deze themalijnen geven we een impuls aan het onderzoek voor en naar bibliotheken. Dit onderzoek is bedoeld als onderbouwing van strategische keuzes in de sector. We streven naar uitbreiding van het netwerk van kennispartners uit verschillende disciplines en beleidsvelden. En we verkennen graag de mogelijkheden tot verdergaande samenwerking. ■

Beeld: pixabay / geralt

**Het Regionaal Historisch Centrum Limburg
heeft twee vacatures**

Hoofd Archieven en Collecties

(1,0 fte, schaal 12 *)

VACATURE 2019 / 004

Hoofd Advies & Toezicht, Relatiebeheer overheid

(1,0 fte, schaal 12 *)

VACATURE 2019 / 005

De profielschets is te vinden op www.rhcl.nl/vacatures

Uw reactie, voorzien van een motivatiebrief en CV kunt u sturen aan de directeur van het Regionaal Historisch Centrum Limburg, mevrouw drs. Lita Wiggers, schriftelijk dan wel via email secretariaat@rhcl.nl onder nadrukkelijke vermelding van het vacaturenummer

* De arbeidsvoorwaarden van de gemeente Maastricht zijn van toepassing. Nadere informatie is te verkrijgen bij de P&O-adviseur, de heer Joëll Augustin (Joell.Augustin@maastricht.nl)

Salaris maximaal schaal 12 afhankelijk van werkervaring en bij volwaardig functioneren

NAAR EEN INCLUSIEVE BIBLIOTHEEKWERELD

CILIP, de Britse beroepsorganisatie van informatieprofessionals, zette op haar laatste congres diversiteit en inclusiviteit op de kaart. Er is nog veel werk te verrichten, ook in de bibliotheekwereld.

Afgelopen juli trok de Pride Parade in Londen 1,5 miljoen toeschouwers. Het was zowel een viering van vijftig jaar 'Stonewall'-activisme, als een protest tegen de toenemende aanvallen op de LHBTQ-gemeenschap in Groot-Brittannië. Stonewall verwijst naar de gelijknamige New Yorkse pub waar op 28 juni 1969 rellen uitbraken na bruut politieoptreden tegen LHBTQ-mensen, wat leidde tot de LHBTQ-beweging voor gelijke rechten. Maar al is er in vijftig jaar veel bereikt, nog steeds is er genoeg werk te verrichten.

Twee dagen voor de Pride Parade hield de Britse beroepsorganisatie van informatieprofessionals CILIP op 3 en 4 juli in Manchester haar jaarlijkse conferentie. Een van de hoofdthema's: diversiteit en inclusiviteit. Twee keynotesprekers ga-

ven hun visie op diversiteit, ieder vanuit hun eigen achtergrond.

Kunstmatige intelligentie

Zo betrad Kriti Sharma, afkomstig uit India, tijdens de CILIP-conferentie het podium. Ze staat bekend als een activist op het gebied van diversiteit en inclusiviteit in technologie, in het bijzonder kunstmatige intelligentie. Aangezien overwegend blanke mannen uit de middenklasse zich met de ontwikkeling hiervan bezighouden, ontstaan in de virtuele wereld dezelfde structuren en patronen als in de analoge wereld, zegt Kriti. Het gevolg: vrouwen, andere etnische groepen, mindervaliden en LHBTQ-mensen komen ook in kunstmatige intelligentie in een achterstandspositie. Kriti ziet veel mogelijkheden voor kunstmatige intelligentie om de wereld ten goede te veranderen, maar dan wel met een aanzienlijk diverser gezelschap van ontwikkelaars.

Minderheidsgroepen

Hong-Anh Nguyen, informatiemanager bij de Britse gezondheidsdenktank The King's Fund, ging in op de samenstelling van de beroepsgroep van informatieprofessionals. Minderheden zijn hierin sterk ondervertegenwoordigd, concludeerde zij. Dat is niet alleen schadelijk voor de organisaties waarin infor-

matieprofessionals werken, maar ook voor de maatschappij.

Een eenzijdige beroepsbevolking kan makkelijk het contact met andere groepen verliezen, waardoor niet voldaan wordt aan de behoeften van minderheidsgroepen. Ook wordt een signaal afgegeven dat er voor hen geen carrièremogelijkheden bestaan. Volgens Hong-Anh moet dit probleem op structureel niveau bestreden worden. Maar bibliotheken proberen nu met verschillende initiatieven hun sector diverser te maken. Zo is er *DILON - Diversity In Libraries Of the North*. Dit netwerk geeft met succes informatieprofessionals van een niet-blanke achtergrond en

werkzaam in het noorden van Engeland een luider stem.

Bewustwording

De oproep aan informatieprofessionals tot bewustwording om informatie en technologie diverser te maken klinkt luid en duidelijk. Dan pas kan er een open en eerlijk debat gevoerd worden. Zeg waar het op staat en benoem de dingen eerlijk. Makkelijk is dat niet in Groot-Brittannië, een land dat erom bekendstaat nogal 'om de hete brij heen te draaien'. Maar als men erin slaagt, dan zou dat voor de rest van de wereld een goed voorbeeld zijn van hoe diversiteit kan leiden tot positieve veranderingen. ■

Marja Kingma
Curator Germanic Studies
bij de British Library

Wake-up call

Als het gaat om diversiteit heeft CILIP zelf ook niet stilgezeten. Zij ondernam actie nadat er een schandaal was losgebroken over de 2017 Carnegie and Kate Greenaway Awards, de belangrijkste kinderboekenprijs in Groot-Brittannië. Wat bleek? Niet een van de genomineerde titels was geschreven door een zogeheten BAME-auteur (Black, Asian, Minority Ethnic). Dat was voor CILIP een teken om Margaret Casely-Hayford te vragen een onderzoek in te stellen naar de mate van diversiteit binnen de

boeken- en bibliotheekwereld. Margaret heeft een grote naam binnen de wetenschappelijke bibliotheekwereld. Haar conclusie: de bibliotheeksector mag zichzelf erg inclusief en divers vinden, toch verschilt men niet zoveel van andere sectoren. Het ontbreekt professionals uit minderheidsgroepen nog steeds aan gelijke carrièrekansen en ook het aanbod van (jeugd-) literatuur kan een stuk diverser. Casely-Hayford geeft tien aanbevelingen in haar eindrapport dat in september 2018 gepubliceerd is.

Eensgezindheid en vertrouwensbreuken

Frank Huysmans

Redacteur van IP, bijzonder hoogleraar bibliotheekwetenschap aan de UvA en zelfstandig onderzoeker en adviseur bij WareKennis

‘De eensgezindheid tussen uitgevers en auteurs is op slag verdwenen als de poet eenmaal binnen is’

De Nederlandse uitgeefsector, berekende het CBS onlangs, droeg in 2015 3,7 procent bij aan het bruto binnenlands product. Bijna evenveel als de bouwnijverheid en het toerisme (elk zo’n 4 procent) en ruim meer dan de landbouw, bosbouw en visserij (1,6 procent). Een uitkomst, dunkt me, waar de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek en de Mediafederatie (voorheen Nederlands Uitgeversverbond) mee aan de weg kunnen timmeren.

Minstens zo belangrijk als de economische betekenis zijn, zoals economen het noemen, de ‘externe effecten’ die van boeken, kranten en tijdschriften

uitgaan. Boeken lezen maakt slimmer en opent je voor nieuwe ervaringen en perspectieven. Kranten en opiniebladen zijn in een vrije democratie onmisbaar voor publieke opinievorming en controle van de machthebbers. Het zijn argumenten als deze die maken dat de overheid de uitgeefsector matst. Voor uitgeefproducten betaal je minder btw. En er is geen prijsconcurrentie tussen boekverkopers dankzij de wet op de vaste boekenprijs.

Schouder aan schouder trekken uitgevers en auteurs op naar Den Haag en Brussel om deze verworvenheden te verdedigen en nieuwe te bepleiten. Die eensgezindheid is op slag verdwenen als de poet eenmaal binnen is. Dan begint de strijd om wie welk deel krijgt. Tussen de belangenverenigingen van de uitgevers en de auteurs gaat het nogal eens hard tegen hard –

voor de rechter, als het niet anders kan. Over de andere partij wordt slechts in meervoud gesproken: ‘de auteurs’, ‘de uitgevers’.

Het interessante is dat *individuele* auteurs niettemin liefkozend over ‘mijn uitgever’ spreken. Je uitgever is een vriend bij wie je je hart kunt uitstorten als je privéleven het schrijven in de weg staat. Die er is op je verjaardag, of in ieder geval een grote bos bloemen laat bezorgen als er net dan in het buitenland over vertaalrechten moet worden onderhandeld. Zo groot is de trouw aan degene die als eerste je talent onderkende en in je debuut investeerde, dat er bij een overstap van een schrijver naar een andere uitgever een schok door de republiek der letteren gaat. Slaande deuren! Definitieve vertrouwensbreuk! En hoe moet dat nou straks op het Boekenbal?

De vermenging van het persoonlijke en het zakelijke maakt de relatie tussen auteur en uitgever zo gecompliceerd. Schrijvers zien ‘hun’ uitgever meer als een manager dan als een dienstverlener met wie ze voor de uitgave van een boek een zakelijke overeenkomst aangaan. Toch zou het verstandiger zijn die rollen te scheiden. Zoals de Amerikaanse schrijver-journalist Hunter S. Thompson schreef: ‘Uitgevers zijn notoir laks met getallen, behalve wanneer ze aan dollartekens vastzitten.’ In dat opzicht zouden schrijvers wat meer op uitgevers moeten willen lijken. Want uiteindelijk tellen ook in de uitgefeconomie de omzet- en winstcijfers, en legt de vriendschap het af. <

Cursusagenda VHIC Faculty Najaar 2019

Leergangen

Leergang Recordmanager
Start 10 september 2019 (17 dagen) € 4.450

Leergang Informatiebeheerder
Start 4 november 2019 (13 dagen) € 3.950

Leergang Adviseur Recordmanager
Start 8 november 2019 (15 dagen) € 4.250

Cursussen

Praktijkdagen informatiewet- en regelgeving
9, 23 september en 7 oktober 2019 (3 dagen) € 995

De AVG implementeren met het model DSP
16 september 2019 (1 dag) € 495

Kwaliteitszorg en risicomanagement
17 en 24 september 2019 (2 dagen) € 795

Big Data: kansen en uitdagingen binnen de informatievoorziening
23 en 30 september 2019 (2 dagen) € 795

Beheerderstraining ISMS
11 oktober 2019 (1 dag) € 495

Postbehandeling in eigentijds perspectief
28 oktober 2019 (1 dag) € 495

Basiscursus informatie- en archiefbeheer
11 en 18 november 2019 (2 dagen) € 795

Privacy en bescherming van (persoons)gegevens
12 november 2019 (1 dag) € 495

DIV in verandering
3 december 2019 (1 dag) € 495

Waar u ook staat in uw carrière en wat uw ambities ook zijn. VHIC Faculty biedt de juiste leergang of cursus voor de informatieprofessional. Ontdek de vele mogelijkheden die wij u, als bron van kennis, kunnen bieden. Van vakopleidingen op verschillende niveaus, tot korte open cursussen en maatwerk opleidingen.

Ons opleidingsaanbod verandert voortdurend. Op welke ontwikkelingen u zich ook wilt voorbereiden, en welke kennis u ook tekort komt, wij zijn uw bron van vernieuwing!

Opleiding op maat?

Bent u op zoek naar een incompany-training of wilt u een cursus op maat? Informeer dan naar de mogelijkheden voor een opleidingsprogramma afgestemd op uw wensen en behoeften.

Bekijk het volledige
opleidingsaanbod op
vhic.nl/opleidingen